

MADÁRTÁVLAT

Madártani és természetvédelmi folyóirat

XVIII. évf. 4. szám – 2011/tél

Costa Rica madarai ● *Madarászás Nyugat-Pápuán* ● *Tél a madárbarát kertben*

MADÁR HATÁROZÓ

BUKÓRÉCÉK II.

A Madártávlat előző számában bemutattuk a barátrécét, a cigányrécét, a kontyos récét és a hegyi récét, e számunkban pedig a bukórécék két további fajtát, az üstökösrecét és a kercerécét vesszük sorra. A kerceréce a többi bukórécéhez hasonlóan a víz alól szerzi táplálékát, míg az üstökösreca a felszínről is táplálkozik, és tótágot állva is keresgél a vízinvénynek között.

Üstökösreca
gácsér

Az **üstökösreca** (*Netta rufina*) az utóbbi 30 évben egyre gyakoribb madara lett hazánknak. Nyugat felől jelent meg, de mostanra már az egész ország területén rendszeresen megfigyelhető. Egyre több helyen költ is. A gácsér az egyik legfeltűnőbb, legszínesebb, könnyen felismerhető récefélénk. Feje narancsvörös. Csőre élénk

rózsáspiros. Nyaka, melle, hasának közepe és a hátsó része fekete, háta barna. Oldalán nagy fehér folt van. Röptében jellemző a széles, feltűnő hófehér szárnycsíkja. A tojó fejmintázata jellegzetes, fejteteje, homloka és nyakának hátsó része sötétebb barna, ettől élesen elválik a világosabb pofája. Teste egyöntetű barna, oldala valamivel világosabb. Csőre sötétszürke, a hegyéhez közel kisebb-nagyobb rózsászinű folttal. A nászruhából átvedlett gácsér a tojóhoz hasonló tollazatú, de csőre és szeme élénkpiros.

Üstökösreca
tojó

Kerceréce
gácsér

A **kerceréce** (*Bucephala clangula*) gyakori téli vendég Magyarországon. Elsősorban nagyobb folyó- és állóvizeinken találkozhatunk vele. Európa északi részén költ, fészékét főként faodvakba és mesterséges odúkba rakja. A gácsér feje zölden csillogó, néha fekete tünhet. Szeme citromsárga, és a csőre mögött jellegzetes, nagyobb fehér foltot visel. Nyaka, melle, testoldala hófehér. A faroktájék, evezőtollak és a hát fekete. A hátról a fehér szárnyfedőkre

fekete csíkok nyúlnak le. Nagyon kontrasztos, könnyen felismerhető faj. Nászidőben a hím jellegzetes testtartással pózol a tojónak. A tojó feje egyöntetű barna, melle, oldala és háta sötétszürke. Nyakán szélesebb fehér örvöt visel. Szeme citromsárga. Tömzsi, háromszögletű csőrén változó méretű sárga foltot visel. A kerceréce gyakran párosával illetve kisebb csapatokban mozog.

Kerceréce
tojó

Grafika: Kókay Szabolcs - www.kokay.hu

Kiadja a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) kiemelten közhasznú társadalmi szervezet

A madárbarát Magyarországiért!

1121 Budapest, Költő utca 21.
Tel: 275-62-47
Fax: 275-62-67
www.mme.hu

Főszerkesztő: **Ujhelyi Péter**

Munkatársak:

Bagyura János Kerecsenvédelem
Fatér Imre Tűzokvédelem
Hadarics Tibor Faunisztika
Horváth Márton Parlagisas-védelem
Horváth Zsolt Természetvédelem
Karcsa Zsolt Vonuláskutatás
Králl Attila Natura 2000
Lovászi Péter Gólyavédelem
Magyar Gábor Általános madártan
Nagy Károly Monitoring
Orbán Zoltán Társadalmi kapcsolatok
Péchy Tamás Rákospipera-védelem
Szász Péter MME-hírek
Szép Tibor Általános madártan

Tudományos tanácsadók:

Aradi Csaba (Hortobágyi Nemzeti Park, ny. ig.)
Csányi Vilmos (akadémikus, ELTE Etológiai Tanszék, ny. tszvez.)
Csorba Gábor (Magyar Természettudományi Múzeum Állattára)
Csörgő Tibor (ELTE TTK, Biológiai Intézet)
Fekete Gábor (akadémikus, MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézet)
Kordos László (Magyar Állami Földtani Intézet)
Láng István (akadémikus, MTA elnöki tanácsadó)
Molnár V. Attila (Debreceni Egyetem, Növényzeti Tanszék)
Papp László (akadémikus, MTA-MTM Állatökológiai Kutatócsoport)
Somogyi Péter (akadémikus, Anatomical Neuropharmacology Unit, University of Oxford)

Fotográfiai tanácsadók:

J. Artyuhin ó **Berta Béla** ó **Forrásy Csaba**
ó **Imre Tamás** ó **Kalotás Zsolt** ó **Kármán Balázs**
ó **Máté Bence** ó **Nehéz László** ó **Novák László**
ó **Streit Béla** ó **Suhayda László** ó **Vizúr János**

Grafikusok: **Kókay Szabolcs**, **Matyikó Tibor**,
Zsoldos Márton

Tipográfia: **Gór András**
Tördelés, nyomdai előkészítés: **Kitaibel Bt.**
Szerkesztőségi titkár: **Bányai Lászlóné**
Terjesztés: **Harangi István**

Alapító főszerkesztő: **Schmidt Egon**
Felelős kiadó: **Halmos Gergő** az MME igazgatója

Nyomás és kötés: Korrekt Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: **Barkó Imre** ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

Támogatóink:

A címlapon: **Rétisas**
– **Lóki Csaba** felvétele

Címlapterv: **U.P.**

Kéziratokkal és lapszerkesztéssel kapcsolatos információk:
www.madartavlat.hu

Számvetés

Az év végéhez értünk, jönnek az ünnepek, majd az év végi leltár. Az ősztendő végén az ember számot vet azzal, mit sikerült elvégeznie terveivel, és mit kell a következő esztendő(k)ben megvalósítania. Együttal ilyenkor lehet megköszönni mindazt a segítséget, amivel mások segítettek munkánkat.

Miközben a *Madártávlat* elmúlt évfolyamait lapozgatom, szinte össze sem tudom számolni, hány kolléga segítségével állt össze az újság minden egyes száma. Segítettek az MME munkatársai, hivatásos és műkedvelő madarászok, természetfotósok, grafikusok, nyomdai munkatársak, megannyi természetbarát, akik egyaránt fontosnak tartják a madarak védelmét, illetve a természetvédelmet. Valamennyiüknek ezúton köszönöm, hogy mindig számítani lehetett közreműködésükre. Együttal köszönöm valamennyi tagtársunknak is, hogy írásaikkal, fotóikkal, leveleikkel segítettek a lap készítését, és visszajelzéseikkel erőt adtak a folytatáshoz. Az MME valamennyi tagja kivétel nélkül segítette a lap megjelenését, hiszen minden folyóiratnak az olvasótábora jelenti a biztos hátteret. Tízezer taglétszámú Egyesületünk pedig biztos hátteret nyújtott a *Madártávlat*hoz eddig is, és ezután is.

2012 januárjától a lap főszerkesztői teendőit jómagam nem tudom vállalni, de a lap a jövőben is minden évszakban eljut majd az MME-tagokhoz, és amint csak lehetőségeim engedik, magam is fogok újabb publikációkkal jelentkezni. Búcsúzni tehát nem áll szándékomban, a kollégákkal ezután is együtt fogunk dolgozni a természet és a madárvilág védelméért. Kérem a tagtársakat, hogy segítsék a jövőben is a *Madártávlat* megjelenését, miképp eddig is tették.

Kérem tagtársainkat, kísérjék figyelemmel az Egyesület folyamatosan frissülő honlapját is (www.mme.hu), ahol mindig naprakész információkat kaphatnak az aktuális madártani hírekről, természetvédelmi eseményekről, programokról.

Ezúton kívánok valamennyi madárbarátnak kellemes ünnepeket és boldog(abb) új esztendőt!

Ujhelyi Péter

A tartalomból

CSODAORSZÁGBAN
JÁRTAM

4

10 MADÁRMÉSZÁRLÁS CIPRUSON

16

KESELYŰK KÖZÖTT –
SOCOTRA SZIGETÉN

22

30 S. E. 80!

26

LÖSZFALAK FÉSZKELO
MADARAI

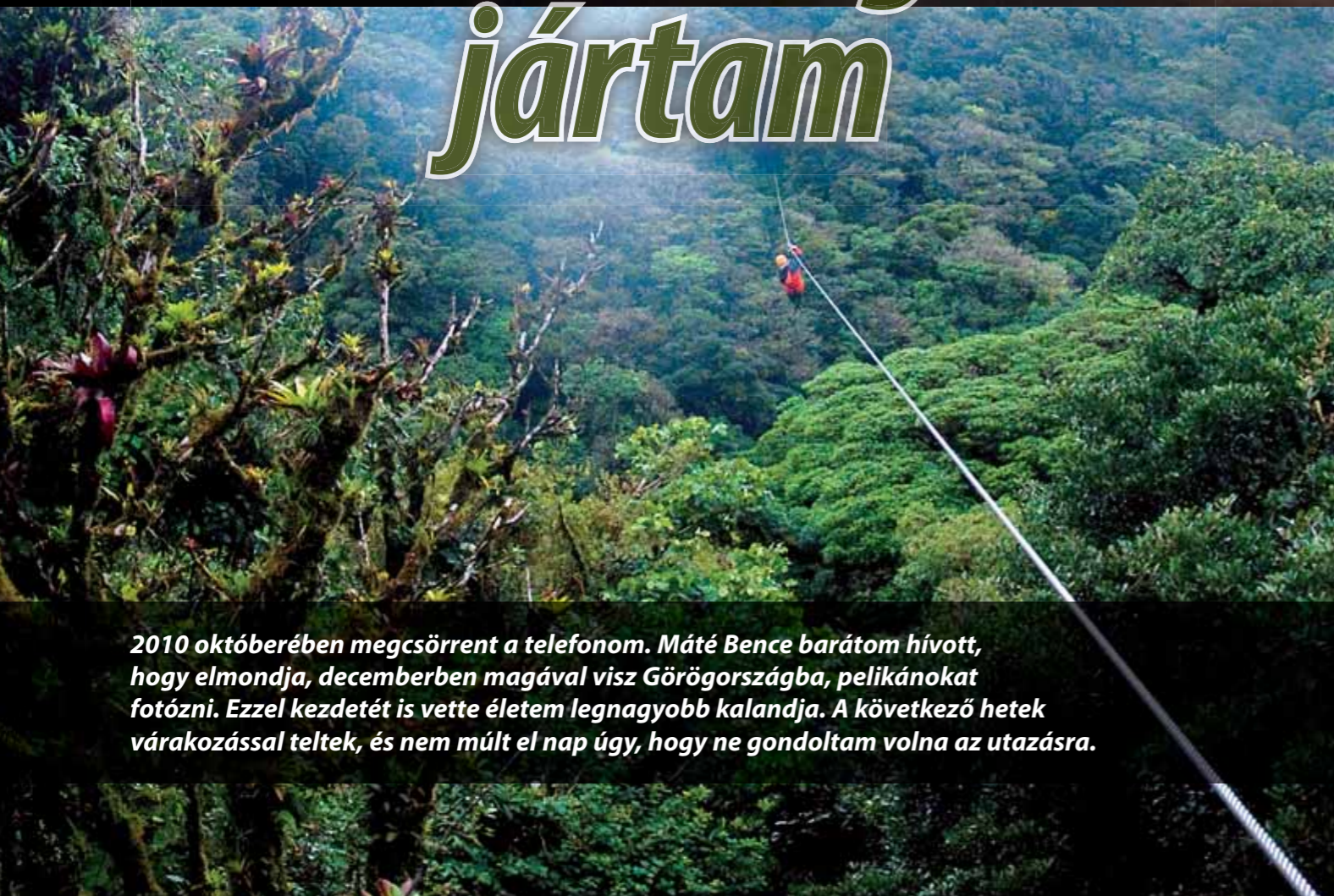
MIVEL HELYETTESÍT-
HETJÜK AZ ETETŐN
A CINKEGOLYÓT?

34

Csodaországban jártam

2010 októberében megcsörrent a telefonom. Máté Bence barátom hívott, hogy elmondja, decemberben magával visz Görögországba, pelikánokat fotózni. Ezzel kezdetét is vette életem legnagyobb kalandja. A következő hetek várakozással teltek, és nem múlt el nap úgy, hogy ne gondoltam volna az utazásra.

Decemberben elérkezett az indulás napja. A repülőtéren megismerkedtem azzal a baráti társasággal, akikkel együtt szálltunk gépre. Bencét ismerve már meg sem lepődtem azon, hogy a Budapest–Frankfurt–Houston útvonalon repültünk, és az Akropolisz egyre csak távolodott. Ezt az utazást Bence meglepetésnek szánta, az úticél pedig egy földi édenkert: Costa Rica.

Már az út elején is nagyszerű élményekben volt részünk, ráadásul én először utaztam utasszállító repülőgépen, és új kalandok sora várt még rám. Helyi idő szerint estére érkeztünk San Jose-ba, és a hosszú utat rögtön pihenésre váltottuk. Másnap délután Bence már a dzsungelben vezetett bennünket, megmutatva saját kezűleg épített leshelyeit. Persze akadt más látnivaló is bőven, a fákon egy lajhár mászott, a növényeken nyílmelegbékák lapultak, és a szorgos levélvágó hangyák hosszú sorát is megpillantottuk.

Amikor megláttam a színes csőrű tukánokat a fákon és a kolibrít a kert virágain, nem bírtam a könnyeimmel, megindított ez a baráti szeretet, ami idáig elhozott. Magam is alig hittem igazán, de ott álltam Laguna del Lagarto-ban, az esőerdőben! Sorra váltak valóra régi álmaim, kezdve a repülés élményével, látva Amerikát, a tukánokat, kolibrít, arapapagájokat. Az esőerdő lenyűgöző: nem állt két egyforma fa egymás mellett, és nagyon gazdag volt az élővilág.

Bence leshelyeire sorra érkeztek a színpompás madarak: arasszárík, tukánok, zacskómadarak, harkályok, papagájok, narancstrupialok és megannyi apró színes madárfaj. Egyik éjszaka kenuval vízre szálltunk, hogy a kajmánokat közelebről is szemlélhessük. Több aranyló szempár világított lámpáink fényében, és Bencének sikerült egy fiatal példány megfognia. Az időnk nem vesztegetve éjszaka is barangoltunk a dzsungelben, ahol madárpók, skorpiók, gekkók és nagy örömmünkre egy pirosszemű levelibéka gazdagította a látott fajok listáját. A levélvágó hangyák is ilyenkor voltak a legaktívabbak, végtelen sorokban hordták az apró puzzle-ra hasonlító levéldarabkákat.

Hajókirándulásra is elmehettünk. A San Carlos folyó partján krokodilok, leguánok

Szemközt fent: Égetik a növényzetet Texas partjainál
Szemközt lent: Máté Bence halad a Canopy kötélpálya egyik izgalmas szakaszán

Bíbortorkú ékkökolibri – villám módjára szelte a levegőt

és baziliskuszok sütkéreztek, mi pedig egészen a nicaraguai határig hajóztunk. Az utolsó esőerdei napunkon a keselyűs lesbe is beültünk, ahol több tucat holló-keselyű között egyszer csak felbukkant a színpompás királykondor is. Az utazás második felét a hegyekben, magasan a monteverdei felhőerdőben töltöttük, ahol kolibrók egész serege várt bennünket. Egész nap őket fotóztuk, olyan tünényesek voltak, akár a mesebeli tündérek! Bence gondoskodott róla, hogy ne maradjunk extrém élmények nélkül sem, így kipróbáltuk a Selvatura kalandparkot is. 13 átszállással a Canopy hosszú kötélpályáin szeltük át az erdőt és a völgyeket,

ráadásul megpillanthattunk egy színpompás kvézált is.

Az utolsó napon élményekkel és megapixellel feltölthetve szálltunk repülőre. Láttuk a Karib-tenger és a Mexikói-öböl kékségét, majd amikor hazaérve átléptem a lakásunk ajtaján, elmondhattam: Csodaországban jártam!

(Bence nem sokkal utána Görögországban is járt, és azóta már láthattuk a páratlan felvételeit a pelikánokról. A costa-ricai utazásról írt részletes élménybeszámoló elolvasható a www.nehezy.hu oldalon, az „újdonságok” menüpontban)

Nehézy László

Levélvágó hangyák

Vöröscsőrű tukán ül a szemerkélő esőben

Szivárványcsőrű tukán – egy valóra vált álom

Piros lábú cukormadár – apró ékszerként ugrált az ágakon

Narancstruppiál

Eperszínű nyilméregbéka – alig nagyobb egy szamócánál

Pirosszemű levelibéka

© NEMÉNY LÁSZLÓ FELVÉTELEI

Porthidium nasutum – egy veszélyes viperafaj

Pápaszemeskajmán-bébi

Madár- mészárlás Cipruson

A határon időről időre elfogott, Olaszország felé tartó többezres énekesmadár-szállítmányokról már mindannyian hallottunk, és bizonyára arról is sokan tudnak, hogy Máltán – Európa felháborodása ellenére is – évről évre válogatás nélkül lövik a nagy testű madarakat, ölyveket, sasokat, gémféléket. Európa eldugott, délkeleti csücskéről, Ciprusról azonban csak mostanában kezdenek olyan hírek szivárogni, hogy ott sincsen minden rendben a madarakkal.

Kékbegy

A mediterrán országokban a legkülönbébb módszerekkel, löfegyverekkel, hálókkl, lépvesszőkkel, hurkos és más elven működő csapdákkal vadásznak madarakra. Egyes helyeken, mint például Máltán, szórakozásból, másutt babonából, de a legtöbb helyen étkezési célból. Teszik ezt az uniós és többnyire a helyi törvények tiltása ellenére is. A helyi szervek, ha próbálnak is tenni valamit ez ellen, próbálkozásaik többnyire erőtleneek, ezért van szükség a civilek tevékenységére.

Immár tizedik éve, hogy Ms. Edith Loosli az MBCC (Migratory Bird Conservation Cyprus) szervezet keretei között tavaszi és őszi táborokat szervez, hogy különböző országok önkénteseinek segítségével felvegye a harcot a ciprusi madárfogókkal. Idén októberben nekem is volt alkalmam három hetet önkénteskedni, és így bepillantást nyerhettem abba, amit sokan Európa legnagyobb madármészárlásának tartanak.

Egy héttel korábban, szeptember végén érkeztem a szigetországba, azzal a céllal, hogy ellátogassak a madártani szempontból legjelentősebb élőhelyekre. Utam során busszal, stoppal, de leginkább gyalog közlekedtem, így remek lehetőségem kínálkozott arra, hogy a helyi emberekkel beszédbe elegyedjek. Kérdezhettem őket nemzeti ételükről, az *ambelopuoliáról* és más dolgokról, de arra is alkalmam nyílt, hogy szemtanúja legyek annak, hogy a helyi vadászok – ahogy többektől is hallottam – „*lőnek mindenre, ami mozog*”. Tapasztalatból mondhatom, hogy szeptember nem a legbiztonságosabb hónap arra, hogy az ember Ciprus eldugott, turisták által ritkán látogatott részein bóklasszon. A szigetország 800 000-es lakosságából körülbelül 55 000 vadász, és szeptemberben vadászidény van... Egyik nap belefutottam egyikükbe, aki nagy valószínűséggel nem is látott engem, amikor tőlem alig 30 méterre vízszintesen tüzelt a búvóhelyéről felriasztott posztára. Nem hibázott. Félelmetes volt belegondolni, hogy mi lett volna akkor, ha a madár az én irányomba próbál menekülni... De volt olyan eset is, hogy épp egy sziklapárkány tetején készülődtem

elalváshoz, amikor váratlanul lövedékek kezdtek suhogni körülöttem a levegőben. Valaki elkezdett alattam vadászni. A töltényhüvelyek épp úgy általánosak voltak a legtöbb félreeső földút mentén, mint a „*Vadvédelmi terület, vadászni tilos!*” feliratú táblák környékén, mégis a legtöbb madáretetet követelő vadászati módszerrel, csak ezután ismerekedtem meg közelebből.

Hálók és főként ragados lépvesszők segítségével évente több millió énekesmadár végzi a ciprusiak tányérjában. Ott-hon, baráti összejöveleteken, de éttermekben is előszeretettel fogyasztják az *ambelopoulia* nevű ételt, amely egy tucát megkopasztott, bepácolt, majd egyben megsütött barátposztából vagy más énekesmadárból áll körettel, és arrafelé igazi csemegének számít. Aranyáron mért luxuscikk ez, amelyből a legjobb minőségű, kellően felhízott barátkáért akár 80 eurót (24 000 forintot) is elkérnek egy-egy puccosabb étteremben, míg a kevesebb zsírral rendelkező példányok vagy a többi madárfaj valamivel olcsóbban kerül találatra. Elsősorban a helyiek fogyasztják, de újabban az orosz turisták és letelepült multimilliomosok is kezdenek rákapni, így az iparág fellendülőben van. Mivel illegális ételről van szó, ezért az étlapon nincs feltüntetve, de az éttermek, tavernák legalább felében hozzá lehet jutni. A rendőrség, valamint a vadőrök speciális orvvadászat ellenes egységei próbálnak ugyan fellépni, és a kiszabható büntetések mértékét is

Jégmadár a lépvesszőn

folyamatosan emelik, de a madárfogók növekvő száma mutatja, hogy milyen sikerrel.

A mi feladatunk az volt, hogy felkutassuk a madárfogó helyeket, figyelemmel kísérjük, hogy milyen rendszerességgel használják azokat, adatokat (rendszámokat, felvételeket) gyűjtünk, majd a rendőrök vagy a vadőrök segítségével rajtaütésszerűen elkapjuk a madárfogókat. A rendszer azonban az utóbbi években egyre nehezkesebben működik, a rendőrök nem érnek rá, vagy csak késve érnek ki, a vadőrök legközelebbi bázisa

Búbosbanka a lépvesszőn

meg olyan messze van, hogy csak ritkán tudunk velük közösen dolgozni, pedig lett volna mit. A madárfogásra utaló egyértelmű jelekkel, a lépvesszők elhelyezésére kialakított, jellegzetes módon megcsonkított bokrokkal, a létrákkal és deszkákkal kiépített madárfogó fákkal félreeső utak mellett, tanyák udvarán, vagy éppen éttermek kertjében is összefutottunk. Mind közül a legfrekvenciáltabb területnek a Cape Greco Nemzeti Park bokros rengetege bizonyult, amely egyben Natura 2000-es oltalom alatt álló madárvédelmi terület is. Ez azonban csak névleges oltalom, hisz a jól bevált madárfogó területekhez kitaposott ösvények vezetnek, a hálózáshoz szükséges oszlopok felállítására lebetonozott cövek vannak előkészítve, és persze a bokrok mindenütt megcsonkítva láthatók.

Jobb lehetőség hiányában magunk szedtük össze a csapdákat, hanglejátszó készülékeket, és vittük be a rendőrségre, tettünk be- illetve feljelentést, bízva abban, hogy az ügynek lesz folytatása. A munka korántsem volt veszélytelen.

© Kiss Tamás
Errefelé lőnek mindenre, ami mozog

Alapkövetelmény a *látni és láthatatlannak lenni* szabály volt. Gyakran csak pár méterre tőlünk tevékenykedtek a madárfogók, míg mi a bokrok között rejtőztünk terepszínű ruhákban. Ráadásul a bokrokba rendszeresen köveket dobáltak, hogy kiűzzék onnan a megrettyőző madarakat, és a csapdák felé

térjék őket, de ebből szerencsére nem lett baleset. Bármennyire is próbáltunk észrevétlenek maradni, ők is résen voltak, és ha észrevettek minket, a megfélemlítés különböző formáit vetették be: megfenyegettek, vagy éppen megkergettek minket, de arra is volt példa, hogy terepjáróval rontottak abba a bokorba,

© Kiss Tamás
Madárfogó bokor „szüret” előtt

A kimerült madarakat megtisztítottuk, megittattuk és pihentetés után elengedtük

© Kiss Tamás

ahonnan figyeltük őket. A bérelt autónkon kétszer kellett kicserélni az összes gumit, miután kiszúrták azt.

Az idei őszi szezonban összesen 1830 lépvesszőt, 18 hanglejátszó készüléket, valamint kosarakat, késeket gyűjtöttünk be, 117 madarat engedünk szabadon, de sok volt, amin már nem tudunk segíte-

ni. 40 különböző madárfogóval (valamint segítőkkel) talákoztunk, amelyek közül négyet sikerült a hatósági szervekkel közösen elkapni.

Mi csupán négyen dolgoztunk, de kisebb-nagyobb erőbedobással más szervezetek is tevékenykednek ez ügyben, amelyek közül mindenképp ki kell emel-

ni a Committe Against Bird Slaughter (CABS) német szervezet munkáját, akik szerte a mediterráneumban tevékenykednek a madármészárlások felszámolása érdekében.

Ahhoz azonban, hogy a Cipruson zajló tevékenységnek gátat lehessen szabni, sokkal nagyobb civil és nemzetközi megmozdulásokra van szükség! Az idősebb madárfogók elmondásaiból mindenki tudhatja, hogy a régi hatalmas madárcsapatok ma már egyre elmaradnak, de ahelyett, hogy felhagynának a tevékenységgel, már Szíriából és Libanonból importálják az énekesmadarakat. Különösen szomorú, hogy az utóbbi években a könnyen sok pénzt hozó üzlet ízeire egyre több fiatal rákapott, akik maffiaszervezetbe tömörülve egyre agresszívebben űzik ezt a piszkos tevékenységet, így az a kezdeti remény is elszlott, hogy majd az idősebb madárfogók kiöregedésével ez a hagyomány lassan eltűnik.

Kiss Tamás

Ambelopoulia tányéron

© BirdLife - Cyprus

Madárfogás lépezéssel

Még a 20. század elején is a városi piacok képéhez hozzátartozott a népi madarász, akinél fogyasztásra és kalitkába való erdei énekesmadarat egyaránt lehetett vásárolni. Hurokkal és léppel elejtett madaraikkal a felvidéki szlovákok a 19. századi Budapest és Bécs utcáin is feltűntek.

A Vas megyei Alsó-Őrségben a legutóbbi időkig fogták a fenyőrigót, amelyet a környező városokban adtak el. Az erdős vidékeken élő földművelő egykor fontos jövedelmekiegészítő foglalkozása volt a madarászat.

A madarak fogásának kedvelt módja a lépezés volt. A lépet a tölgyfáról nyár végén szedett fagyöngybogyókból főzték. A bogyókat vízzel és gyantával lassú tűzön főzték, míg enyhévé hasonlónak váltak. A ragadós lépet lenolajjal hígították, és hosszúkás bőrtáskába töltötték. Ebbe rakták bele a 25–30 cm hosszú vesszőket.

Híres lépkészítők voltak a 19–20. század fordulóján a kiskundorozsmaiak, akiktől a szegedi, hódmezővásárhelyi és makói madarászok is vásárolták a lépet.

Légrigó

A lépezésnek több módját ismerték. Az őrségi Vendvidéken – amint azt Pável Ágoston leírásából tudjuk (*Rigászás a Vendvidéken és az Őrségben*. Néprajzi Értesítő 1942.) – mesterségesen készített rigászófát használtak madárfogásra. Több fiatal gyertyánfát kivágtak, ágait megcsonkolták, és azok végére erősítették a lépesvesszőket. Az így elkészített rigászófákat az erdő széléhez közel eső tisztásra állították fel egymás közelében. Mindegyik fára négy-öt kalitkát akasztottak, ezekbe egy-egy madarat zártak. A madarász a közelben emelt vesszősátorban rejtőzött el.

A csalimadarak füttyörészésére, zajongására egyre több rigó gyűlt a felállított fákhoz. Egy részük óhatatlanul a lépesvesszőkre telepedett, amely nyomban odaragasztotta őket. Hiába csapkodtak, vergődtek, végül is fogva maradtak. Amikor a madarász elegendőnek tartotta a zsákmányt, előbújít a rejtékhelyéről, a fákat ledöntötte és összeszedte a madarakat. Egy-egy fával olykor húsz rigót is fogott.

Másutt élő bokrokra, alacsonyabb fákra rakták a lépesvesszőket. Az ágak végeit levagdosták, majd behasították, és a hasítékokba csíptették a lépesszőt. Csalimadár helyett gyakorta síp hangjával csalták lépre az óvatlan madarakat. A közelben rejtőzködő madarász mindig szemmel tartotta a lépesfákat, mert ha ritkább madár akadt a lépesszőre, azt azonnal levette, és hamuval gondosan megtisztogatta a ráragadt léptől, majd kalitkába tette. Ugyanis, ha a madár a tollain maradt lép-

Fenyőrigó

ből bármilyen keveset lenyelt, bizonyosan elpusztult.

A lépezést nagyobb madarak fogására is használták. Ennek érdekes példáit idézte fel Pák Dienes 19. század eleji vadász-könyvében. A kender- és szőlőskerteket ezres csapatokban ellepő seregélyek elriasztására 2–3 m hosszú zsineget léppel jól megkentek. A ragadós zsineg végeit egy-egy befogott seregély lábára kötötték, majd a seregélycsapat közelében egyszerre elengedték őket. Azok a tömegben repülő társaik közé vegyültek. A lábukról lelógó lépes zsinegbe viszont egyre több madár keveredett, mígnem mindannyian a földre estek.

Selmezi Kovács Attila

A lépesszőzésről szóló ismertető részlet a szerző *Elfeledett magyar mesterségek és népelet* című könyvéből származik (Cser Kiadó, 2009), amelyben számos más madártani vonatkozású érdekesség is található, és jó szívvel ajánljuk Olvasóink figyelmébe.

Az MME Budapesti Helyi Csoportjának 2012. évi I. féléves programja

Előadások:	Január 11.	Együttélés: öröm és konfliktusok. A vadvilág és az ember együttélése a nagyvárosokban – Heltai Miklós előadása
	Február 8.	2012-es év madara: az egerészölyv – Bagyura János előadása
	Március 14.	A Tápió-vidéki Helyi Csoport bemutatkozik – Kertész László előadása
	Április 11.	Spanyolország ősszel – Lendvai Csaba előadása
	Május 9.	Budapest orchideái – Bajor Zoltán előadása
Terepi programok:	Január 14.	Vízimadarak megfigyelése a Pilismaróti-öbölben
	Február 11.	Madárgyűrzési bemutató az Óbudai-szigeten
	Március 17.	Kora tavaszi kirándulás Apaj-pusztán
	Április 14.	Madarásztúra a Rákos-patak mentén
	Május 12.	Túra a Tétényi-fennsíkron
Élőhelykezelési programjaink:	Január:	Rákosi rétek
	Február:	Tétényi-fennsík, Március: A homoktövis újpesti élőhelye

Éves rendes közgyűlésünket februári előadásunkhoz kapcsolódóan tartjuk. Megjelenésekre és aktív részvételekre számítunk!

Az előadások helyszíne a TIT-Stúdió (1113 Budapest Zsombolyai u. 6.).

Az előadások előtti megbeszélések 18 órakor, **a vetítések 18 óra 15 perckor kezdődnek!**

Az előadások utáni szombatra szervezett kirándulások részleteinek meghirdetésére az előadások előtt kerül sor!

Felhívjuk a figyelmet, hogy előre nem látható okok miatt az előadások témája vagy a kirándulások helyszíne változhat. A változtatásokról tájékoztatást adunk.

Elérhetőségeink: Bajor Zoltán: 20/252-3960, Berényi Zsombor: 20/354-8505, Lendvai Csaba: 20/322-5787
Részletes információk a blogunkon: mmebudapest.wordpress.com

Mindenkit szeretettel várunk!

MADARÁSZ ÖKO-TÚRÁK AZ MME SZERVEZÉSÉBEN

Madármegfigyelések, erdei séták, ritka fajok, védett területek...

Az MME az ország legérdekesebb tájaira hívja a kirándulni vágyókat! Az egyedi kirándulások kis és nagy csoportok számára egyaránt elérhetőek, a túrák kombinálhatóak.

Területenként választhatóak az útvonalak az egyéni érdeklődés és az évszakok változatossága szerint, így a hegyvidéki madarakat és a pusztai fajokat is megismerhetik a túrázók. Túráink során nem csak érdekes madárfajokat, élőhelyeket ismerhet meg a látogató, hanem betekintést kaphat az MME munkájába is, amivel óvjuk hazánk veszélyeztetett madárfajait és azok élőhelyeit.

A programokról részletes információ található honlapunkon:
www.mme.hu > támogatás > ökotúrák

Jelentkezés és további információ:
Fatér Imre, ökotúra-vezető és szervező
Telefon: 06-20/325-63-19
E-mail cím: birding@mme.hu

Madarászás

Nyugat-Pápuán

Naplamente

© HORVÁTH ROBERT FELVÉTELEI

Az élet úgy hozta, hogy 18 évnyi nemzeti parki szolgálat után egy turisztikai vállalkozásba csöppentem Indonéziában. Resortunkat Nyugat-Pápuán, pontosabban Raja Ampaton (a fél magyarországnyi terület Waigeo, Batanta, Salawati és Misool szigetvilágát öleli fel) építettük fel, egy lakatlan sziget trópusi paradicsomában. Alapvetően búvárokodással foglalkozunk, hiszen itt található Földünk legváltozatosabb korallszirtejei (www.papuaparadise.com). Vendégeink többnyire természetimádók, akiknek rendszeresen szervezünk szárazföldi programokat is. Kíváncsiak az érintetlen esőerdő növény- és állatvilágára, így többek között a látványos madarakra is.

Bázisunkat egy többszáz hektáros lakatlan szigeten alakítottuk ki, mindössze száz kilométernyire az Egenlítőttől. Munkásainkkal az első pillanattól kezdve közösen építettünk fel mindent. Noha az építőanyag döntő részét a helyi lakoságtól vásároltuk, ahhoz azonban ragasz-

Pálmakakadu

© VADNAY RÉKA

Vörhenyeshasú kokaburra

kodtunk, hogy a szigetünkről semmilyen anyag ne származzon. Így akartuk illetve így akarjuk a sziget növény- és állatvilágát a lehető legtermészetesebb formájában megőrizni. Igaz, ez számunkra azt jelentette, hogy a térség különböző pontjairól kellett nap-nap után szigetünkre szállítani az építkezés alapanyagait: a farönköket, a gerendákat, a deszkákat és a különleges faleveleket, amelyekből a falakat és a tetőt készítettük. Bő fél év alatt építettük fel a 10 vendégházat, az éttermet és a különféle raktárépületeket, valamint a munkások szállásait is. Saját elektromos rendszert alakítottunk ki, amely 24 órás áramellátást és folyóvizet biztosít a vendégek részére. Mindezzel párhuzamosan nem csak a saját szigetünket, hanem a Raja Ampat szigetvilágának egy részét is sikerült felderíteni.

Birie-szigetén a mindenkori kedvenc, a sötétszürke színű pálmakakadu (*Probosiger aterimus*) nap mint nap kíváncsiságával szórakoztatja a szigetlakókat. A térségben – különösen a kisebb szigeteken – nem túl gyakori, azonban nálunk valamilyen szerencse folytán nagyon sok pálmadió terem, így alkalmanként pár méternyire a látogató fölött falatoznak a kakaduk. A helyiek Kakatua Raja-nak, a kakaduk királyának (illetve királykaka-

dunak) nevezik – és nem véletlenül. Természetesen gyakori a sárgabóbitás kakadu (*Cacatua galerita*) és sok más papagájfaj is. Rendszeresen felbukkan közülük a nemespapagáj (*Eclectus roratus*), a feketevállú édelpapagáj (*Tanygnathus megalorynchos*), a pápualóri (*Chamosyna papou*) és a szívaványlóri (*Trichoglossus haematodus*). A vendégházak közelében egy 2 hektáros mocsár partjára építettünk egy magaslest. A feketebütykös császárgalamb (*Ducula myristicivora*), a Pinon-szigeti császárgalamb (*Ducula pinon*) és az örvös császárgalamb (*Ducula zoeae*) minden alkonyatkor a lessel szemben telepednek le éjszakázni. Szintén az erdőszéleken legkönnyebb – akár minden nap – megfigyelni a fényes paradicsommadarat (*Manucodia atra*), vagy a pápua énekesseregély (*Aplonis cantoroides*) kisebb csapatait. Rendszeresen a mocsár fölött vadászik a feketefarkú gyurgyalag (*Merops ornatus*), a fehérhasú fecskeseregély (*Artamus leucorhynchus*) és alkalmanként a barkós sarlósfecske (*Hemiprocne mystacea*) is megjelenik.

A sisakos csupaszfejű-mézevő (*Philemon buceroides*) szigetünk egyik leggyakrabban megfigyelhető, igen hangos madara. Többnyire a lombkoronában nassolja a különféle terméseket. Szintén a sűrű lombzat lakója a mangrove-legyezőfarok (*Rhipidura phasiana*), míg a fehérhasú legyezőfarok (*Rhipidura leucophrys*) minden vendégház tetőzetében ott fészkel. Éneklésével kora hajnaltól késő éjszakáig szórakoztatja a vendégeket. A fénylő császárlégykapó (*Myiagra alecto*) és az ausztrál nektármadár (*Nectarinia jugularis*) a sűrű cserjések jellegzetessége. Főként kora reggel figyelhetjük meg a szigeti ásótyúk (*Megapodius freycinet*) egy-egy példányát, sőt, kis keresés után megtalálhatjuk költődombjaikat is. Növényi anyagokból akár 3 méter magas halmot készít a pár, ebbe rakja a tojó a tojásokat. A szerves anyagok bomlása szolgáltatja azt a hőt, ami kikelti a fiókákat.

A tengerpart-közelí ligetek ágain

figyelhetjük meg a csóka méretű, jellegzetes hangú vörhenyeshasú kukabura (*Dacelo gaudichaud*) színpompás egyedeit, míg a gyíkászó halcion (*Todiramphus saurophagus*) már a házak mólóin szokott üldögélni. A zavartalan partok érdekessége a parti rákásztyúk (*Esacus magnirostris*) és a nagycsőrű gém (*Ardea sumatrana*), míg a radjah ásólúd (*Tadorna radjah*) minden lakott térség környékén előfordul. A resort területén is mindig van 1-2 költőpár, és az emberek biztonságos szomszédságában általában sikeresen nevelik fel fiókáikat.

A ragadozó madarakat is főként a partról, vagy még inkább a tengerről lehet megfigyelni. A halászsas (*Pandion haliaetus*) mellett a fehérhasú rétisas (*Haliaeetus leucogaster*) és a brahmin kánya (*Haliastur indus*) megfigyelése mindennapos. A pápua darázsölyv (*Henicopernis longicauda*) megpillantásához már odafigyelés szükséges, hiszen ritkán emelkedik a lombkorona fölé.

Szintén naponta több alkalommal is megfigyelhető a pápua szarvascsőrű (*Aceros plicatus*). Szinte mindig párosával lehet őket megfigyelni. A költési időn kívül éjszakázni egy közeli szigeten gyűlnek össze. Káprázatos látvány, amikor röpké fél óra alatt, a vörösló alkonyat idején a szélrózsa minden irányából páro-

Sárgabóbitás kakadu

www.papuaparadise.com

sával, több száz madár zajongva gyűlik össze az apró szigeten. Minden valószínűség szerint így „védekeznek” az éjjeli kígyótámadások ellen.

A szigetek között, a halrajok mozgását követik az indiai fregattmadár (*Fregata ariel*) és a barna szula (*Sula leucogaster*) laza csapatai. Az apró korallhomok-szigeteken vegyes telepeken fészkel az álarcos csér (*Sterna anaethetus*), az üstökös csér (*Thalasseus bergii*), a feketefejű csér (*Sterna sumatrana*) és a káprázatos szépségű fekete noddí (*Anous minutus*).

Az igazi érdekességekhez azonban át kell hajózni a szomszédos, nagyobb szigetekre. Raja Ampat félmagyarországnyi területén jelenleg 3 endemikus madárfajt ismer a tudomány. A vörös paradicsommadár (*Paradisaea rubra*) több szigeten is gyakori, az érintetlen esőerdő lombkorona-szintjében él. Kora reggeli aktivitású, nehezen megfigyelhető faj. A lantfarkú paradicsommadár (*Cicinnurus republica*), amelyet sokan Földünk legszebb madarának tartanak, már csak Batanta és Waigeo szigetének eldugott zugai-ban figyelhető meg. Ismereteim szerint jelenleg 3 helyen, köztük nálunk lehet a föld felszínén levő „kiskertjében” meglesni. (Hetekig tartott, míg resortunk viszonylagos közelében, könnyen megközelíthető helyen rátaláltam.) A harmadik endemikus faj, a Bruijn-lábastyúk

(*Aepyptodius bruijnii*), kizárólag Waigeo szigetének hegyvidéki régiójában fordul elő. Korábban ez a lábastyúk-faj – az erdőjáró vadászok szerint – elterjedtebb volt a szigeten, azonban állományának egy jelentős részét levadászták, megették. Mára csupán a nehezen megközelíthető hegyvidéken lehet megpillantani.

Ha Salawati szigetére is átrándulunk, itt kis utánajárással megtalálható a király paradicsommadár (*Cicinnurus regius*). A lombkorona felső szintjében mozgó, kistermetű madarat nehéz megfigyelni. Szerencsére aktivitása nem szűkül kizárólag a hajnali időszakra. A hatalmas sziget lapályos részein, a dús növényzetben helyenként még előfordul a pompás koronásgalamb (*Goura cristata*) és az északi kazuár (*Casuarus unappendiculatus*). Mindkét faj állománya folyamatos csökkenést mutat, hiszen a helybeliek rendszeresen vadásznak rájuk, eszik őket. Nyugat-Pápua egyike a Föld utolsó, igazán érintetlen vidékének. Itt még káprázatos, szinte alig ismert növény- és állatvilággal találkozhatunk, ahol szinte naponta kerülnek elő tudományra új fajok. Reméljük, hogy egyszer mi fogjuk megtalálni Batanta szigetén a misztikus „hitam cenderewasih”-t, vagyis a fekete paradicsommadarat.

Horváth Róbert

Lantfarkú paradicsommadár

© VADNAY RÉKA

Pompás koronásgalamb

© HORVÁTH RÓBERT FELVÉTELEI

Északi kazuár

Óvakodjunk a szélhámosoktól!

A Papua Expeditions (illetve új nevén Ekonexion) utazási iroda és természetvédelmi szervezet évente több ezer dollárt gyűjt össze, hogy „ökoturisztikai programja szerint” megőrizze Földünk egyik legrejtettebb madárfajának, a **Bruijn lábastyúkjának** egyik állományát. Sajnos az összegyűjtött pénz nem jut el a helyi lakossághoz, sőt a hivatalos szervek sem hallottak még tevékenységükről. Vagyis az összegyűjtött pénz egyszerűen eltűnik valaki zsebében...

Egy különleges szöcskefaj

Vendégek a vízesésnél

Radjah ásóludak

Vendégházak

A lakatlan sziget

TÉLI MADÁRITATÁSI KAMPÁNY

A fagyok beköszöntével a madarak számára nemcsak a táplálék megszerzése, de az ivóvízhez jutás és a napi higiénia biztosítása is nehezebbé válik. Ezért hangsúlyozzuk a *Madárbarát kert* programban annak fontosságát, hogy a lehető legtöbb madáretető mellett működjön itató-madárfürdő is. Akik télen is itatják a madarakat tudják, hogy szárnyas vendégeink majdnem olyan gyakran láthatóak az itatóknál, mint az etetőn magot, almát, cinkegolyót csipegetve. A madarak téli vízutánpótlása szempontjából a legnehezebb időszakot éppen a mostanihoz hasonlóan hőmentes, aszályos hetek jelentik, amikor az állatok

© ORBÁN ZOLTÁN

nemhogy szabad vízfelületet nem találnak, de havat sem tudnak csipegetni, hogy szomjukat olthassák. Ráadásul a víz nemcsak az ivás, de a napi fürdés, a tollápolás miatt is fontos, ezért a madarak – ha csak tehetik – télen is fürdenek. Az idei télelő szárazságban különösen fontos, hogy az etetés mellett itassuk is a madarakat!

AKCIÓS SASFIGYELŐ ÖKO-TÚRA – KARÁCSONYI AJÁNDÉKNAK IS!

Hazánk néhány területe rendkívül fontos a kóborló sasok életében. Az őszi-téli időszakban nemcsak a Kárpát-medencéből, de távolabbi vidékekről is érkeznek nagy ragadozómadarak a táplálékban bővelkedő alföldi területekre, ahol hosszabb-rövidebb időt el is töltenek. Helyenként akár 15-20 (vagy még több) sas is együtt mozoghat, ami rendkívüli látvány. Ilyenkor gyakran nem magányosan vadásznak, hanem „kalákában” ejtenek el egy-egy prédát, vagy keresik fel az elhullott állatok tetemeit. Túránkon szemtanúi lehetünk csodálatos repülésüknek, a civakodó madarak akrobatikus légi harcának, és megfigyelhetjük a jóllakottan pihenő, tollászokodó madarak kisebb-nagyobb csoportjait is. A nagy területet bejáró terepjárós túra során a sasfajok közül leggyakrabban réti- és parlagi sasokat láthatunk, de kis szerencsével egy-egy szirti vagy fekete sas is a szemünk elé kerülhet. A ritkább gatyás ölyv és kis sólyom mellett gyakorinak számít a szintén téli vendégként érkező kékes rétihéja (amely gyakran egész közel repül el az ember mellett), valamint a nálunk állandó karvaly, héja, egerészölyv

© ORBÁN ZOLTÁN

© ORBÁN ZOLTÁN

és vörös vércse. A sasfigyelő program tűzokélok helyeket is érint, ahol akár nagyobb táplálkozó vagy éppen tollászokodva pihenő csapatokkal is találkozhatunk.

Ezeket a bárki által igénybe vehető túrákon az MME tagjai most 20% kedvezménnyel vehetnek részt.

Kiemelt időpontok a sasok és tűzokók megfigyelésére
2011. november 5., 12., 19., 26., december 3., 10., 17.
2012. január 7., 14., 21., 28., február 4., 11., 18., 25., március 3., 10.

A terepjárós túrák időpontja a földutak járhatatlansága vagy rendkívüli hideg időjárási és rossz látási körülmények között változhat, erről a túravezető tájékoztatást ad.

A túra időtartama: 5-6 óra.

Létszám: 1-4 fő.

Részvételi díj: 25 000 Ft (1-4 fő részére). Ha a vendégek között legalább 1 fő MME-tag, akkor kedvezményesen csak 20 000 Ft. Kérjük, tagsági igazolványát hozza magával!

A részvételi díj tartalmazza a túravezetést, a Land-Rover terepjáró költségeit és a belépőkártya árát a Körös-Maros Nemzeti Park védett részeire (maximum 4 fő részére).

Természetesen arra is van lehetőség, hogy valaki ennél nagyobb összeggel támogassa az MME ragadozómadár-védelmi tevékenységét! Ezt megteheti a helyszínen vagy egy későbbi átutalással az MME-számlára.

Túrafogalás és további információt

Fatér Imre MME öko-túra vezető és szervező

Mobil szám: +36-30/445-6856

E-mail cím: birding@mme.hu

Honlap: www.mme.hu > Támogatás > Öko-túrák > Túrák

SZIGORODOTT A KERECSEN ÉS A KÉK VÉRCSE NEMZETKÖZI VÉDELME

A kerecsensólyom és a kék vércse védelmének szigorításáról döntöttek a vándorló vadon élő állatfajok védelméről szóló nemzetközi egyezmény (CMS) tagállamainak 10. konferenciáján, a norvégiai Bergenben, ahol az MME-t Prommer Mátyás képviselte. A kerecsensólyom esetében a döntés oka, hogy a faj világállománya – a magyarországot kivéve – az elterjedési terület egészén 32%-kal csökkent az elmúlt 19 évben. A legfrissebb adatok szerint a világállomány döntő hányadát jelentő ázsiai állományok ennél lényegesen nagyobb arányú hanyatlást mutatnak. Szigorú védelmi intézkedésekre és az érintett országok szoros együttműködésére van szükség ahhoz, hogy a tendencia ne folytatódjon. Magyarországon a kerecsen a lehető legszigorúbb védelemben részesül, és a hazai természetvédelem egyik zászlóshajó-faja. Az 1970-es években állománya a kipusztulás szélére került, de a több évtizedes elkötelezett természetvédelmi munka eredményeképpen ma már a világtrenddel ellentétben lassan növekszik. Míg a tanácskozáson a kék vércsével kapcsolatos döntés viszonylag egyszerűen született meg, a

XI. TATAI VADLÚD SOKADALOM

Immáron több mint egy évtizedes hagyomány, hogy november utolsó szombatján Tatára, az Öreg-tó partjára zarándokolnak a madármegfigyelők. Az idén több mint 10 ezer ember látogatta meg a „vizek városát”. Bár a ködös idő nem kedvezett a ludak megfigyelésének a változatos programok most sem okoztak csalódást, ráadásul az idei rendezvényen több újítás is fogadta az érdeklődőket. A nagy rendezvénysátrat a szokott helyen állították fel, itt forralt bor vagy tea mellett egész nap előadásokat hallgathattak a résztvevők, valamint a tavalyi Sokadalomhoz hasonlóan ebben kapott helyet az MME stand-

© LAPIS BARBARA

ja is. Néhány száz méterrel feljebb egy külön nagysátrat kaptak a gyerekek, ahol a Cincér Játsszóházban számos természettudományos játékot próbálhattak ki, foglalkozáson vehettek részt, Kókay Szabolcs és Zsoldos Márton madárfestők szakmai segítségével pedig próbára teheték saját festőtudományukat is. Reméljük, hogy jövőre is ilyen szép számban leszünk!

1 ÉV – 4000 HERPETOLÓGIAI ADAT

Az Országos Kételtű- és Hullóterképezés Program tavaszi indulása óta 4061 adatot töltöttek fel önkéntesek a www.herpterkep.mme.hu oldalra. A megfigyelések az ország minden részéről, sőt határainkon túlról is érkeztek, de a legtöbb adat Budapestről és környékéről származik. Minden hazai fajról érkezett be megfigyelés, a leggyakoribb kételtűek a zöldbékák voltak, míg a hullók között a fali gyík „végzett az élen”. A feltöltött adatok időbeni eloszlása összefügg a kételtűek és hullók aktivitási időszakával. Áprilisban, májusban, valamint szeptemberben érkezett a legtöbb feltöltés. Az oldalra 178-an küldtek be adatot. Voltak olyanok, akik a teljes szezonban folyamatosan tettek megfigyeléseket, és volt aki egyedül elvállalta egy adott terület felmérését. A legtöbb önkéntes 2-10 megfigyeléssel gazdagította az adatbázist, de voltak olyanok is, akik 100-nál is többet töltöttek fel.

© ORBÁN ZOLTÁN

© MÁTE BEKCE

kerecsennél külön munkacsoport alakult, amely 7 alkalommal találkozott, és összesen 11 óra 56 percen keresztül dolgozott a kompromisszum megoldáson. E szerint a faj az I-es függelékbe került ugyan (a mongol populáció kivételével), de több ország jelezte, hogy csupán elfogadja a döntést, nem ért egyet azzal. A határozatba ezért az is bekerült, hogy amennyiben javulás mutatkozik az egyes országok állományában, akkor az adott ország kérheti a lejjebb sorolást. Úgy tűnik, hogy a döntésnek komoly gyakorlati haszna lesz, ugyanis egy „Kerecsensólyom Akciócsoport” is alakul az egyezmény keretein belül. A csoport feladata lesz, hogy kidolgozzon egy globális fajvédelmi

© BAGYURA JÁNOS

tervet és kezdje meg annak gyakorlati megvalósítását. A döntés annak fényében is komoly siker, hogy 3 éve Rómában indulatos viták során vetették el az ötletet. Most a magyar/EU-javaslat megalapozottságának, a remek olasz (Fernando Spina) és EU-s (Paulo Domingos-Paixao) tárgyalónak, valamint a tárgyalásokat levezénylő skót Colin Galbraithnak köszönhetően sikerült meggyőzni az arab és közel-keleti országok képviselőit. A javaslat sikeréhez nagymértékben hozzájárult az elmúlt több mint 30 év védelmi munkája Magyarországon, amelyért külön köszönet illeti Bagyura Jánost, az MME szakemberét.

Köszönet az 1%-kért!

A lakosság az szeptember 1-én 30 033 927 Ft felajánlással támogatta idén az MME-t!

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal eddig 30 033 927 Ft felajánlást összegezt írt jóvá az MME részére. A Hivatal folyamatos adatfeldolgozásából következően ez a pénzmenyiség még mintegy 500 000-1 000 000 Ft-tal fog kiegészülni az elkövetkező fél-egy évben. Jól érzékelhető ez a folyamat a tavalyi felajánlások kapcsán, ami 2010. szeptember 1-én 29 547 122 Ft volt, mára azonban elérte a 30,1 millió Ft-ot. Így az idei adó 1% felajánlás összege várhatóan 31 millió Ft-ra fog kiegészülni 2012 első felévére. **Köszönjük tagjainknak is, hogy személyi jövedelemadójuk 1%-áról úgy rendelkeztek, hogy az egyesületünk madárvédelmi, szemléletformáló munkáját támogassa!**

Keselyűk között – Socotra szigetén

2011 elején mintegy két hónapot töltöttem Socotra szigetén, amelyet gyakran hívnak az Indiai-óceán ékszerének is. Nem véletlenül: a turistáknak kincset érhet a fehér homokos tengerpart, a különleges növényekkel, geológiai formákkal és hegyekkel szinte telezsúfolt táj, és a természet közelsége. A biológusok számára is „kincsesláda” ez a sziget. Haawaii és a Galápagos után, ez a harmadik legjelentősebb sziget a földön, az endemikus fajok számát tekintve.

A szigeten lakó állatok közül a dögkeselyűkkel (*Neophron percnopterus*) találkoztam legtöbbször (persze a kecskéken kívül, amelyek még a sátramból is kiettek, amit találtak).

Legközelebbi kontaktusom ezekkel a közkedveltnek nem mondható, de intel-

ligens madarakkal a sziget belsejében található Momi-fennsíkon volt. Igazából bárhol is vertem fel a sátram, vagy ültem le enni, a keselyűk öt percen belül megjelentek és körbeálltak, hátha jut nekik is valami...

De itt a fennsíkon az egyik egyed mindennap meglátogatott, én meg a társaságot halkonzervvel háláltam meg.

Igazából az egész fennsík kopár puszta, amelyet kövek borítanak mindenhol. Csak a legszívósabb növények és állatok élnek itt meg. Palackfák és néhány tuskés bokor. Keselyűk és kecskék.

A folytonos szél tépte a sátram. Közben kint sehol egy felhő, a nap meg teljes erejével sütött. Igazi enyhet adó árnyék sehol. Sátramban 30 fok volt.

A hangyacsapatok külön bejáratot találtak, így az utolsó napokban már elég sokan tartózkodtunk a sátorban.

Látogatóm a keselyű mellett az a néhány socotrai ember volt, akik valahogy a semmi közepén is megtaláltak. És számomra már terhes kíváncsisággal kérdezték, hogy „*vác jor ném*”, meg „*ver ár jú from*”. Aztán az én háromszavas arabtudásommal, meg az ő kétmondatos angoltudásukkal általában ennyiben is maradt a beszélgetés (a keselyű meg elment, mert úgy látszik, tartott a többi embertől).

Hosszú hetet töltöttem azon a helyen, és jóleső érzéssel gondolok vissza, hogy egy ilyen madár lehetett a szomszédom.

Nagy Gergely

© NAGY GERGELY FELVÉTELEI

Figyeljük és segítsük az áttelelő fehér gólyákat!

Az utóbbi néhány évben nemcsak egyes vonuló énekesmadárfajok (a házi rozsdafarkú, a barátposzáta, a csilpcsalpfüzike, az erdei szürkebegy és a cigánycsuk) áttelelő példányainak száma nőtt meg Magyarországon (Madártávlat 2011/3. 34–37. oldal), de egyre több az itthon maradó fehér gólya is. A következőkben ezeknek a madaraknak a téli etetéséről, segítéséről ejtünk néhány szót.

FÜLÖP – A FAVORIT

2006 őszén érdekes vendég érkezett a Tokajtól északra lévő Bodrogkeresztúr egyik kéményére: egy színes gyűrűs gólya. Az azonosító FIMM jelzésből az MME Madárgyűrűzési Központja a nemzetközi EURING adatbázison keresztül kiderítette, hogy a madár 2003-ban Spanyolországban, Aragóniában kelt ki a tojásból, majd az ilyen nagytűsű fajokra jellemző, az ivaréret megelőző több éves kóborlás során települt Magyarországra. Innen aztán a Fülöp nevet kapott madár még egyetlen télen sem költözött Afrikába. Ez a rövid távú vonuló (vagy csak kóborló) mediterrán populáció egyedienél nem számít különlegességnek, a jóval keményebb magyar telek előtt azonban gólyáink hosszú távú vonulóként a Szaharától délre húzódó szavannákra, akár a fekete kontinens legdélebbi csücskéig, Fokvárosig repülnek.

MI ÁLLHAT A SZOKATLAN VISELKEDÉS HÁTTÉRÉBEN?

Csak sejtethetjük, hogy mi vehet rá egy madarat a vonulással homlokegyenest ellentétes és mindenképpen rendkívül kockázatos helyben maradásra. Az okok között első alkalommal genetikai „hiba”, génkeveredés (az egyik szülő rövid távú vagy nem vonuló állományból származik), távrepülésre alkalmatlan egészségi állapot vagy elégtelen kondíció is állhat. Ha azonban egy madár sikeresen átvészelt az első áttelelést, a tapasztalati alapon kidolgozott, bizonyítottan sikeres túlélési stratégia hatására az egyed már tudatosan dönthet a maradás mellett. Ennek előnye könnyen belátható, ha a mérlegeléskor a másik „serpenyőbe” az oda-vissza akár több mint 20 000 km-es repülést tesszük, amely során időjárási szélsőségek, éhezés, ragadozók, háború dúlta országok, környezetszennyezés, elektromos vezetékek és vadászok tizedelik a vándormadarakat.

MIVEL ETETHETŐK A GÓLYÁK?

A gólyák változatos tápláléklistájú madarak. Elsősorban rovarokkal táplálkoznak (Afrikában van, ahol sáskamadárnak hívják), de gyakorlatilag bármit, halat, békát, kígyót, kistrágyákat, madarakat (például a fészkeikben albérlekként élő óvatlan verebeket) is elfognak. Ez a „mindenevő” stratégia jelentősen megkönnyíti téli etetésüket:

- 10 cm-nél nem szélesebb keszegekkel (a gólyák torka messze nem olyan tágulékony, mint például a kormoránoké, ezért a túl széles falatokat nem tudják lenyelni);
- 10–15 cm hosszú, kétujjnyi vastag nyers marhahúsdarabok; kacs-, liba-, pulyka-, tyúkszív és zúza; apró, hosszúkás darabokra vágott csirkefarhát (nyers disznóhús a féregfertőzés veszélye miatt sem állatnak, sem embernek nem adható!);
- tenyészetből származó egér, süldő patkány, naposcsibe és naposkacsa tetemekkel.

Egy gólya napi táplálékigényét télen is fedezi (ezek minimum adatok, ha a madarak igénylik – azaz mindent maradéktalanul elfogyasztanak – akkor érdemes többet adni nekik):

- 3–5 db tenyérnyi keszeg;
- vagy egy nagy marék marhahúsnyese-dék;

- vagy 6–8 egér;
- vagy 1–2 süldő patkány;
- vagy 3–4 naposcsibe, naposkacsa.

HOGYAN KEZDJÜNK NEKI?

Az etetés elkezdése a dolog legkényesebb része, mert ilyenkor a madarak még nincsenek tisztában a közeledő ember segítő szándékával. Lassan, nem közvetlenül a madár felé haladva közelítünk meg 15–20 méterre (vagy amennyire felrebbenés nélkül engedi, ennek előjelei jól láthatóak) a földön keresgélő gólyát, majd lassú, nyugodt, alulról induló kézmozdulattal dobjuk a közelébe a táplálékot. Amint ezzel megvagyunk, óvatosan hátráljunk el, hagyjunk teret és időt neki, hogy felfedezze az élelmet, hogy rájölessen, neki próbálunk segíteni. Néhány alkalom után már nem nagyon kell óvatoskodni, a madár tudni fogja, sőt várja is az etetést, különösen akkor, ha alkalmazzuk az alábbi praktikákat:

- Etetéskor érdemes füttyögni vagy valamilyen hívóhangot hallatni (a lényeg az, hogy mindig ugyanazt a hangjelet ismételtessük), mert ezt a madarak gyorsan megtanulják és tudni fogják, hogy a közeledő ember táplálékhoz hoz.
- Próbáljunk meg a nap azonos időpontjában élelmet vinni a gólyának, amely néhány alkalmat követően már várni fogja ezt, és akár távolabbról is az etetőhelyre repül, ami azért is fontos, hogy a táplálékot ő találja meg, ne pedig macskák és kutyák szedjék össze.

MIKÉNT ELLENŐRIZHETŐ A GÓLYÁK FIZIKAI ÁLLAPOTA?

A téli tájban sétálgató gólyák kondíciójáról a legegyszerűbb visszajelzést a röpképesség ad, amit úgy ellenőrizhetünk, ha a madár felé indulva felrepülésre készítjük. Ha megy neki, akkor minden rendben van, ha azonban a gólya csak néhány métert képes megtenni vagy

csak ugrálva próbál menekülni, láthatóan „rossz” mozgású, akkor vagy sérült vagy az éhezés miatt legyengült madárral van dolgunk. Ilyenkor be kell avatkozni, amihez segítséget is kérhetünk.

KINEK SZÓLHATUNK, HA BAJ VAN?

Magyarországon a madármentés feladatát több intézmény: nemzeti parkok, civil szervezetek, de elsősorban az állatkeretek látják el. Ha mi magunk nem tudjuk ezek valamelyikébe elvinni a legyengült madarat, a területileg illetékes nemzeti park őrszolgálatát kell értesítenünk. Az ő elérhetőségeikről a nemzeti park igazgatóságok portálján (www.nemzetipark.gov.hu) lehet tájékozódni, de a tudakozó (198) is segíthet. A mentőhelyen a gólyák gyorsan felerősödnek a folyamatos táp-

lálásnak köszönhetően, és ha nincs maradandó sérülésük, tavasszal el is engedik őket a szakemberek, hogy fiókáikkal tovább gyarapítsák az állományt.

NÉZZE MEG A TELELŐ GÓLYÁKRÓL KÉSZÜLT VIDEÓT IS!

Az elmúlt télen sikerült „filmre” venni egy Tápógyörgyén telelő fehér gólya párost, ezt a felvételt is megnézheti az Interneten az MME YouTube csatornáján, amit legegyszerűbben az egyesült honlapján (www.mme.hu) keresztül érhet el, ha a megjelenő oldal jobb felső harmadában rákattint a **YOUTUBE | MME** gombra. Ha csak az áttelelő gólyákra kíváncsi, írja be a megnyíló oldal keresőmezőjébe a faj nevét, és a rendszer kiválasztja Önnek a megfelelő felvételt.

Orbán Zoltán

Löszfalak fészkelő madarai

A telepesen fészkelő gyurgyalag és a partifecske szinte bármely általuk vészhető anyagú falban megtelepszik, de mindkét faj a friss falakat kedveli. Ennek megfelelően elsősorban homokbányákban, építkezések során keletkezett gödrökben, árkokban – talajviszonyoktól függetlenül – mindenütt megtelepedhetnek. Mindkét faj rendszeres fészkelője a folyókat kíséző szakadópartoknak is,

Partifecske

ahol viszont a jégmadár is rendszeresen fészkel. Az emberi tevékenység előtt azonban valószínűleg csak a szakadópartok és a löszfalak kínálták fészkelőhelyet ezeknek a fajoknak.

A löszfalak gyakran több tíz méter magas képződmények, amelyek természetes úton jöttek létre, ezért bizonyosan az emberi tevékenység előtt is fészkelőhelyként használták azokat egyes fajok. A sarlósfecske is ezek közé tartozik (emellett faodvakban is köl-

Sarlósfecske

Csóka

tött). Ennél a fajnál ma már ritkaságszámba megy, ha eredeti életkörülményei között fészkel, mivel állományának döntő többsége beköltözött a városokba, ahol romépületeken, épületpadlásokon és újabban elsősorban a panelházak zugaiban költ.

Magyarországi és romániai löszfalakban eddig 14 madárfaj kötését észleltem. Ezek a következők: vörös vércse, kuvik, sarlósfecske, jégmadár, gyurgyalag, szalakóta, búbosbanka, partifecske, barázdabillegető, hantmadár, csóka, seregély, házi veréb, mezei veréb.

E fajok közül a csóka, a házi veréb, a mezei veréb és a seregély bizonyosan új keletű löszfal-fészkelő. A csóka és a seregély még néhány évtizede is klasszikus odúfészkelő volt, de mindkettő sikeresen alkalmazkodott az emberi településeken kínáló egyéb fészkelési lehetőségekhez. Az alkalmazkodás eredményeként

megváltozott fészkelőhelyet választó állományokból származó pároknak az emberi létesítményekhez meglehetősen hasonló lehetőséget biztosítanak a löszfalak, amit azok el is foglalnak.

Mezei veréb

A házi és a mezei veréb néhány évtizede még csak maga építette – gömb alakú – fészkekben költött, mára mindkét faj szinte teljesen felhagyott ezzel a fészkelési móddal. A löszfal mindkét

Seregély

faj számára biztonságos fészkelőhely, ezért előszeretettel telepednek meg benne.

A szalakóta és hantmadár a történelem előtti időkben is rendszeres löszfal-fészkelő lehetett. A szalakóta Európa déli részén – ahol gyakran laza koló-

Szalakóta

niát létesít – rendszeresen költ partfalakban, amelyekben önmaga készíti a fészeküreget. Minden bizonnyal ez nálunk is ugyanígy van, de erre vonatkozó irodalmi adat vagy megfigyelés nem ismert. A hantmadár, mint üregben költő faj, biztosan mindig is kihasználta a löszfal kínálta lehetőséget.

Kuvik

Szinte bizonyos, hogy a vörös vércse és a kuvik alkalmanként a régmúltban is költetett hasonló körülmények között. Mindkét fajra jellemző, hogy állományuk nagy része, ma is eredeti fészkelőhelyén költ, azaz más madarak fészkeiben, illetve természetes odvakban. Persze mindkét faj megtalálható az emberi településeken, illetve létesítményekben is. A vörös vércse rendszeresen megtelepszik a nagyfeszültségű távvezetékek tartóoszlopain található varjú- és holló-

Hantmadár

fészkekben, ill. legújabbban a mesterséges fészkekben. A kuvik pedig az istálló, elhagyott épületek, zavartalan padlások rendszeres fészkelője.

Mivel a búbosbanka sem fészkepítő faj, nagy valószínűséggel régen is elfoglalta a löszfalak számára megfelelő üregeit.

A löszfalakban költő fajok közül a vörösvércse, a kuvik, a jégmadár, a gyurgyalag, a szalakóta és a búbosbanka nem épít fészket, tojásaikat a kiválasztott üreg, padozat, odú, lyuk stb. aljára

Búbosbanka

vagy az ott található maradványokra (általában köpetek maradványaira) rakják. E fajok közül azonban a gyurgyalag és a jégmadár maguk vájják ki fészkelőüregüket, és – mint szó volt róla – valószínűleg a szalakóták is ugyanígy járnak el a löszfalakban. Ha odúban költenek, azon nem alakítanak semmit, de erre csőrük nem is teszi képessé őket.

A löszfalakban fészkelő 14 madárfaj – véleményem szerint – nem alkot valódi fészkelő közösséget, olyat, mint például amilyenek a feketenyakú vöcskök és fattyúszerkők által alkotott telepek. Bizonyosan nincs kapcsolat a főleg éjszaka vadászó kuvik és a sarlósfecske, vagy a jégmadár és a vörös vércse között. Ha viszont a telep közelében ragadozó, például róka jelenik meg, akkor a legtöbb faj riaszt rá, esetleg támadja, ilyen módon közösen védekeznek, de ez eseti jellegű és bárhol másutt is ugyanígy cselekednének, függetlenül attól, hogy mely fajok költenek egymás közelében.

Haraszthy László

Szokatlan helyeken rovarászó fehérszárnyú szerkők

Négy évtizedes hortobágyi madármegfigyeléseim során néhány esztendőben (1985, 1998) feltűnt, hogy a fehérszárnyú szerkők a megszokott mocsári, mocsárréti élőhelyeiket szinte mellőzve a száraz rétek, sőt a gabonatóblák fölött keresik táplálékukat. Ezekről az esetekről be is számoltam a *Madártani Tájékoztatóban* (1985/3–4.) illetve a *Tűzokban* (1998/4.). A következő alkalom 2011-ben adódott, amikor a jelenséget fotókkal is sikerült dokumentálni.

Ez az év az előzőhöz képest csapadékszegény volt, és a szárazságra nagyon érzékeny fehérszárnyú szerkők a 2010-eshez viszonyítva nagyon megcsappant állományban költöttek. Az egyik-pusztakócsi Tarhos-lapos kolóniáiról rendszeresen elportyázó csoportok a délebbre eső Parajos és a Nagyiváni-pusztára rétjeit, valamint a gabonavetéseket és az egyéb kultúr-növények tábláit nap mint nap látogatták. Többnyire 3-5 kilométerre távolodtak el a fészektelptől, de szélsőséges esetben ez elérte a 8 km-t is.

Május 27-én figyeltem fel rá először, hogy nem szétszóródva, egyénileg rovarásznak, hanem sűrű, 50 példányt is meghaladó csapatban. Összetartó mozgással, kollektív mélyrepülésben pásztázták a kiszikkadt ecsetpázsitos réteket, le-lecsapva a már elvirágzott fű kalászáin kapaszkodó apróbb zsákmányállatokra.

Júniusban egyre többször látogatták a már szintén elvirágzott, érófélben levő gabonatóblákat, ugyancsak együtt haladó, néha csak 3-20, máskor 30-60-as, együttesen manőverező kötelékekben. A telepek és a táplálkozóhely között „légifolyosókat” használtak.

A másik két szerkőfaj, akárcsak a korábbi esetekben, alig-alig tűnt fel ezekben a „szárazföldi” táplálkozó közösségekben. A fattyú- és a kormos szerkő inkább a tavalyi nagy belvizek maradékain (Gólyás, Csabai-lapos, Büdöslapos, Parajoslapos, Nagy-Villongó) lelte meg zsákmányát, vagy éppen eljártak a legközelebbi halastórendszerre (Csécs). A fehérszárnyú szerkők által látogatott száraz élőhelyek típusát, gyakorisági sorrendjét az együtt látott maximális példányszámot is megadva az alábbiakban közlöm.

Ecsetpázsitos kaszálórét	max. 166 pld.
Lőszhátú száraz rét	74 pld.
Őszi kalászosok (árpa, búza, triticale)	61 pld.
Tavaszi kalászos (árpa)	50 pld.
Repce	22 pld.
Olajtők	17 pld.
Tűzokvédelmi célú zöldugar	14 pld.
Napraforgó	8 pld.
Kukorica	5 pld.
Lucerna	5 pld.

Kovács Gábor

© KOVÁCS GÁBOR

Darázsölyvet zsákmányoló héja

A héja (*Accipiter gentilis*) közepes testméretű ragadozómadár. Hosszú farka, kerek szárnya és persze rendkívül erőteljes testalkata miatt a fák között is nagy sebességgel tud lavírozni. Ez a tulajdonsága lehetővé teszi, hogy a lombkorona alatt/között is képes legyen zsákmányolni. Persze a nyílt térségekben is eredményes vadász. Itt gyakran a föld felszínéhez közel, „lapon” – gyakran csak 50 cm-re – suhanva lepi meg zsákmányát. E tulajdonságainak köszönhetően táplálékösszetétele rendkívül változatos. Elsősorban madarakat zsákmányol, azok közül is leggyakrabban a rigó-galamb retartományok közé eső fajokat. Legfontosabb zsákmánya a tarlózó városi galamb, az örvös galamb, harkályfélék, sárgarigó, énekes rigó, szajkó, seregély, vetési varjú stb. Madárzsákmánya a királyka mérettől a fácánig terjed. Elfogja a sirályokat, a különböző partimadarakat, récéket is. Elsősorban ősszel, vonuláskor nagy magasságban köröz és a sólymokhoz hasonlóan zuhan le a kiszemelt zsákmányállatra. Ilyenkor előfordul, hogy a kiszemelt galambcsapat látványosan egyre közelebb köröz a héjához, mintha zavarnák azt, pedig ez a galambok részéről egy védekezési, menekülési stratégia. Megpróbálják egymást kifárasztani, nem engedik zsákmányolási pozícióhoz a héját. Előfordul, hogy közben az egyik galamb, valószínűleg egy gyengébb, menekülni próbál, a héja biztosan erre fog rávágni. Erdős területen előszeretettel zsákmányolja a mókust is, de ha hozzáfér, a nyest vagy a nyuszt is héjakarmok között végezheti. Közismert, hogy főleg a kirepülés után a fiatal héják és azok közül is elsősorban az erősebb testalkatú tojók, ha éhesek,

Levágott darázsölyv

© HARASZTHY LÁSZLÓ FELVÉTELEI

szinte minden élőlényt megtámadnak. Ilyenkor a karvaly, különösen annak a fészék közelében üldögélő frissen kirepült példányai, vörös és kék vércsék, erdei fülesbagoly, macskabagoly is könnyen áldozat lehet. Természetesen mindez nem jelenti azt, hogy a héja rendszeresen zsákmányolná ezeket a fajokat, de ha mást nem talál, ezeket is elejti. A héja zsákmányoló képességére jellemző, hogy a solymászatra fogott madarak, elsősorban a tojók, saját testtömegüknél lényegesen nagyobb zsákmányt is képesek elejteni, pl. mezei nyulat. Utóbbi zsákmány a héjánál négyszer nagyobb testtömegű rétisasnak vagy szirti sasnak sem mindig könnyű zsákmány. A héja táplálkozására vonatkozó hazai madártani irodalomban számos ragadozómadár-zsákmányra vonatkozó adatot találhatunk, de eddig darázsölyv-zsákmányolást még nem észleltek. A mellékelt képeken látható héja által levágott darázsölyvre 2007. július 7-én bukkantam, Gödöllő határában. Ekkor még a darázsölyv fiókák a fészékben tartózkodnak, ezért a levágott példány csak öreg, költésben lévő madár lehetett. Ilyenkor viszont már a fiatal héják önállóan zsákmányolnak, ezért valószínűsíthető, hogy a darázsölyv is egy fiatal héja áldozata lett.

Darázsölyv tépés, középen a jellegzetes három keresztcsíkos faroktollal

Haraszthy László

Fán fészkelő parlagi galambok

A házi galamb, így a kivadult parlagi galamb őse is a szirti galamb, amely sziklafalak párkányain, barlangok bejáratánál fészkel. Ezt a szokást a domesztikált formák is megőrizték. De a szirti galambok is kihasználják az ember építette lehetőségeket. Marokkóban egy vádi felett átívelő híd pillérén, egymáshoz közel szirti galambok több fészket is láttam.

Mint ismeretes, Pécsen is sok a kivadult házi galamb. A Széchenyi téren, a Zsolnai-szobor környékén, a Főpályaudvarnál és Kertváros panelrengetegében is tömegesen élnek. A Zsolnai-szobornál és Kertvárosban a panelházak erkélyeinek tetején fészkeltek, amíg nem kezdődött el a panelszigetelési program. A falak szigetelésekor az erkélyek fölötti hézagokat is befedik hungarocell-lapokkal. A fészkelőhelyek megszűnése kényszeríthette a galambokat a fákra. Az első fészket 2008 júliusának végén, a Zsolnai-szobornál lévő buszmegálló mögötti platánon láttam. A fészket a galambok a fa törzselágazásába rakták. Mivel ritkán járok arra, így nem tudom, hogy sikeres volt-e a költés, de a következő évben már nem fészkeltek ezen a helyen, sőt a fészkek sem volt már a fán. 2010-ben ismét fészket rakott egy pár ugyanazon a helyen, de fiókákat végül nem neveltek. Az ősz folyamán a platánokról ágakat vágtak le, így ez a fa alkalmatlan lett fészekrakásra.

© WÁGNER LÁSZLÓ

2009-ben, Kertvárosban a Nagy Imre út elején, a páratlan oldalon, szintén egy platánfa törzselágazásába rakott fészket egy galambpár. Ők már kitartóbbak voltak, így sikeresen neveltek fiókákat is. 2010-ben, már február végén a fészkek melletti ágakon ültek. A költést a márciusi hó késleltette, a tavaszi esők pedig tönkretették. Ennek ellenére újra lekotlottak és két fiókát reptettek. A fészkek már tekintélyes méretet értek el. Ez a fészkek 2011-ben is lakott. Május elején a Nagy Imre út páros oldalán is találtam egy lakott fészket. Ezután kicsit jobban körülnéztem a házak között, és még 4 fészket találtam, amelyek közül egyben kotlott is galamb. Minden fészket platánfa törzselágazásában vagy ágelágazásban volt, ahol viszonylag széles fészkekalap állt a madarak rendelkezésére. A fészkek a széles fészkekalap miatt jól elkülöníthetőek az örvös galambok és balkáni gerlék fészkeiktől, amelyek szinte minden esetben oldalágakon vannak. A Nagy Imre úton találtam egy szintén platánfa törzselágazásában lévő örvösgalambfészket, amelyben kotlott a madár. Ez után jobban szemügyre vettem a fészkeket, hogy van-e különbség a parlagi galambok és az örvös galambok fészke között. A kicsit erőltetettnek tűnő megállapításom az, hogy a parlagi galambok a fészkekalapot kicsit vastagabb ágakból építik, mint az örvös galambok.

Hasonló jelenséget tapasztaltam a horvátországi Makarskán 2010 nyarán. Horvátországban is birtokba vesznek a galambok minden lehetséges zugot az épületeken. Ott nem csak a fészkeléseket, hanem a leszállás lehetőségét is megakadályozzák a párkányokra szerelt hosszú, sűrű tüskékkel. Makarskán az első fészkelőhelyet a fiókák jellegzetes eleségkérő hangját hallva találtam meg. Az egyik datolyapálma levelein sok galambürülék volt, de a fészék és a fiókák nem látszóttak, mivel 5-6 méter magasan voltak a levélrozzetták, és a fészkek ezek tővénel lehetett. Jobban szemügyre vettem a pálmákat, még egy helyen láttam galambürüléket a pálmalevelek tővénel. Feltételezésem szerint itt is egy galambfészkek lehetett.

A városokat bepiszkító parlagi galambok elleni harc egyre komolyabb mértéket ölt, ennek ellenére nem gondolom, hogy az épületek zugaiból kiebrudalt galambok tömegesen fészkelnének fákra.

Wagner László

80!

2011-ben ünnepeltük Schmidt Egon 80. születésnapját, amely kapcsán a Madártávlat idei zárószámában néhány méltató sort szeretnénk közzétenni madarász kollégáktól, tagtársaktól. Egon Bátyánknak ezúton is köszönetet kívánunk mondani az elmúlt évtizedekben végzett szerteágazó és hatékony munkájáért, amellyel rengeteg embernek szerzett örömet és adott tudást.

1970 tavaszán ismerkedtem meg Schmidt Egonnal. A Madártani Intézetben talákoztunk először, ahová én akkoriban kezdtem bejárni. Előbb az érdeklődés vitt oda, később már egyértelműen azért mentem, hogy vele beszélgethessek. Ekkoriban még Keve András is ott dolgozott az Intézetben. Ahogy ők ketten „összebeszélés nélkül” bátorítottak, tanácsokkal segítettek – az eldöntötte pályámat. Addig csak madarász akartam lenni, ettől kezdve már azt is tudtam, hogy a Madártani Intézetben szeretnék dolgozni. Bár ez később bekövetkezett, sőt én voltam az intézet hivatalosan kinevezett utolsó igazgatója, addigra már Egon nem dolgozott ott, mert írói tehetsége révén új lehetőséget kapott az Állatvilág magazinnál. Az intézetnek pedig akkor már csak a neve volt „madártani”, kutatói tevékenysége megszűnt.

A közelmúltban ünnepeltük baráti körben Egon 80. születésnapját, egy terepen töltött délután végén. Két dologra ragadt meg ebből a közelmúltbeli eseményről. Az egyik az volt, hogy Egont 41 évi barátság után, ugyanolyannak láttam, mint amikor megismerkedtünk. Szerény, közvetlen, magabiztos tudású, tanítani, segíteni mindig kész embernek, igazi barátnak. A másik dolog pedig az volt, hogy milyen szeretettel és tisztelettel vették őt körül barátai, akik Oxfordtól Budapestig terjedő körből jöttek össze erre a pár órára, hogy mesterüket, barátjukat köszöntsék. Az MME tagságának meghatározó része könyveiből, rádióműsoraiból kapott tőle természetismeretet, természetszeretetet. Megszámlálhatatlan olvasója és madarász barátainak nagy száma nem az életkorából, hanem sugárzó egyéniségéből és műveiből következik.

Barátaid és távolabbi ismerőseid nevében még egyszer köszöntelek, és kívánom, hogy még sokáig tudjunk együtt madarászni.

Haraszthy László

Kedves Egon! Nyolcvanadik születésnapod alkalmából szeretném megköszönni azt a segítőkészséget és türelmet, amit ifjú madarászként az irányomban és valamennyi, a madártan iránt érdeklődő fiatal iránt tanúsítottál. Ezzel sok egyetemi oktatót megszégyenítő igazi iskolateremtő tevékenységet folytattál sok évtizedes aktív munkád során, amely nélkül ma sokkal kevesebb hivatásos és amatőr ornitológus, madárvédő tevékenykedne Magyarországon.

Magyar Gábor

Schmidt Egon számomra is fogalom. Egész kicsi korom óta azok közé tartozott, akiről nem gondoltam, hogy valaha személyesen is találkozhatok vele. Ezért is volt különösen nagy élmény, amikor megismerhettem és megtapasztalhattam a végtelenül barátságos és szerény személyiségét. Arról nem is szólva, hogy milyen különleges érzés volt, amikor együtt dolgozhattam vele a *Magyar madárvonulási atlaszon* és egymás mellé került a nevünk szerkesztőként. Mindent köszönök!

Halmos Gergő

Egy óvodáskori diavetítés színcinegés emléke mellett Egon bácsihoz kapcsolódik gyerekkorom másik madaras emléke. Az egyik könyvét lapozgattam otthon, amikor feltűnt egy kézben tartott madár fotója, amelynek felirata, ha jól emlékszem „*Eljegyzés a tudománnyal*” volt, s a képen a madár lába egy csőből nyúlt ki. Hosszú éveken keresztül nem értettem, hogy mi lehetett az, aztán az első gyűrűzőtáborba eljutva beugrott: az a furcsa cső egy szemből fotózott gyűrű volt a madár lábán. Schmidt Egon könyveinek hatására sokak jegyezték el magukat a madártannal! A madárbarátok nevében szeretnék ezúton is jó egészséget kívánni és köszönetet mondani Egon bátyámnak!

Orbán Zoltán

Mindig a szemem előtt van – kék borítóján a vezetéken ülő fecskékkel – gyerekkorom egyik legfontosabb szakkönyve, amelyből megismerhettem a madárvonulást és a madárgyűrűzést. Nagy öröm számomra, hogy ma a munkám része a Madárgyűrűzési Központ adatbankjának és archívumának a kezelése, amelyekben ott sorakoznak azok a megkerülések is, amelyeket feldolgoztál ebben a számomra fontos könyvben. Legutóbb pedig Csiripről olvastam a kislányomnak. Köszönjük, kedves Egon, és jó egészséget kívánok az újabb könyvekhez, amelyek utat mutatnak a gyerekeknek.

Karcza Zsolt

1975 nyarán Kisorosziban a gyűrűzőtábor lelkes résztvevője voltam. Onnan az egyik nap felutaztam a Madártani Intézetbe, a XII. kerületi Költő utcába, hogy találkozhassak Schmidt Egonnal, akivel már korábban leveleztem. Egon bácsi türelmesen végighallgatta kérdéseimet, és sok hasznos tanáccsal látott el. A Sváb hegy és a Jókai kert engem mint vidéki gyereket akkor teljesen elvarázsolt, és nagyon rendjén valónak tartottam, hogy egy ilyen helyen van az Intézet és annak munkatársai. Tíz év elteltével, 1985-től mint az MME alkalmazottja van szerencsém itt a Jókai kertben a munkámat végezni, ahova Schmidt Egon most látogatóba jön – remélem még nagyon sokáig!

Harangi István

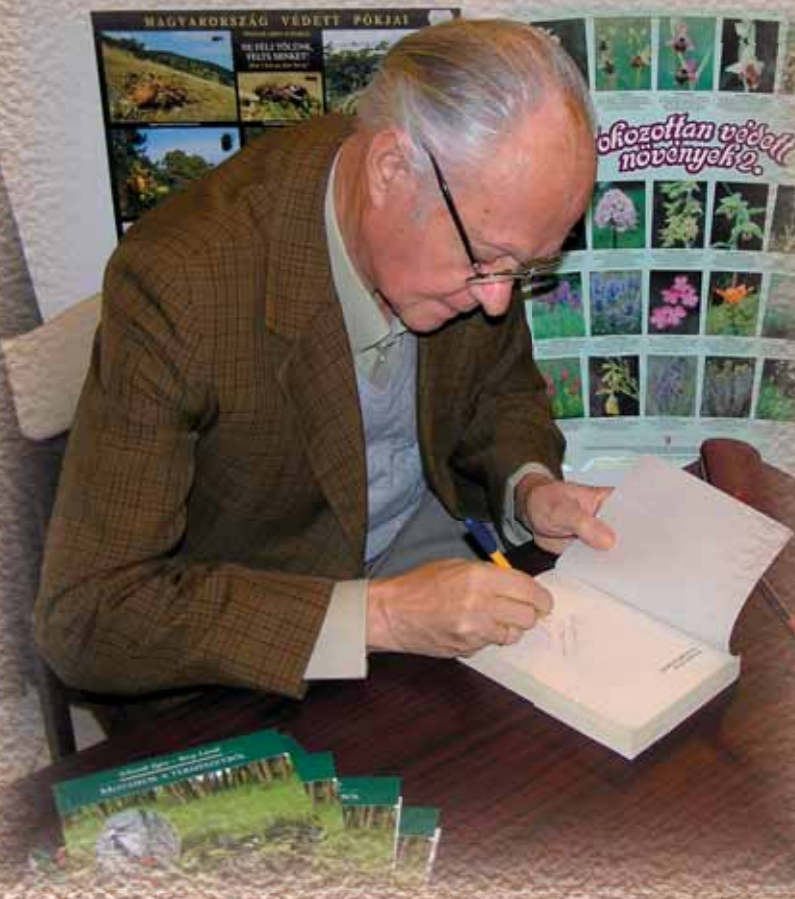
„Ja, te faunisztikás vagy...” – legyintett lemondóan budai sváb gyűrűzők közt „nevelkedő” barátom, amikor középiskolás diákként lelkesen kerestem a csonttollúak váci gyülekezési helyeit. A megfigyelési adatok gyűjtését haszontalan szórakozásnak tartó legyintés elismerő csettintésre váltott, amikor a Madártani Egyesülethez beküldött adatokra válaszul egy levelezőlapot kaptam a következő felirattal: „*Az Ön által küldött faunisztikai adatot hálásan köszönjük!*” Az egyszerű kis sablonlap alján pedig az aláírás: *Schmidt Egon*. Ezt a lapot ereklyeként őrzöm, mint a madarak megfigyelése és az adatok rögzítése iránti érdeklődésem jelentős megerősítőjét, s talán ezúton küldhetek Egon bátyámnak egy rövid üzenetet, miszerint: *az Ön által küldött levelezőlapot hálásan köszönöm!*

Selmeczi Kovács Ádám

Mit jelent számomra Schmidt Egon? Gyermekként az összes könyvét elolvastam (majd sokszor újraolvastam), kedvenc olvasmányaim voltak az *Állatvilág* magazinban és más folyóiratokban megjelent írásai, az általa szerkesztett *Madártani Tájékoztató*ban jelent meg első publikációm, első könyvemet abban a témában írtam, amire ő irányította bagolytáplálkozás-vizsgálataival a figyelmemet, a *Madártávlat* szerkesztésével pedig szintén az általa járt utat folytattam. Schmidt Egon képes a tudományosan hiteles információkat nagy tömegekhez eljuttatni, képes motiválni a legkülönfélébb olvasókat, és ezáltal egyre több hívet szerezni a madár- a természetvédelemnek. Valamennyiünk nevében ezúton is hálás köszönet mindezért!

Ujhelyi Péter

© Magyar Könyvtár

Elmondhatom, hogy – még iskolásként – Schmidt Egon „szárnyai alatt” láttam meg, mi a tudományos munka. Az ő példája, tanítása és bátorítása segítségével végeztem első ösztönös tudományos kísérleteimet, madárodú-telepítést és költéssiker-vizsgálatokat, s nyertem ezzel országos biológiai tanulmányi versenyt. Már mint egyetemista, az első tudományos cikk, amelyben társszerző lehettem, baglyok táplálkozás-vizsgálatával foglalkozott, ennek előkészületei során nem csupán az anyaggyűjtésben vettem részt, de Schmidt Egontól megtanultam a koponyákból, fogakból történő fajhatározást is, és láttam, milyen fontos az elmélyülés és a belső szenvedélyes kíváncsiság a tények és összefüggések tisztázásában a tudományos haladáshoz. A vele való megismerkedés és kapcsolat sorsot meghatározónak bizonyult, s személye számomra egy életre emberi példa maradt. Kívánok neki boldog, harmonikus, szeretetben gazdag életet a legjobb egészségben.

Somogyi Péter (Oxford)

ÉRDEKES MADÁRMEGFIGYELÉSEK (2011. augusztus–október)

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani a 2011 augusztusától októberéig terjedő időszak legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ennek okán sem az előfordulások pontos időpontját, sem a megfigyelők nevét nem közöljük.

AUGUSZTUS

A hónap folyamán többször megfigyelték a Hortobágyon (Hortobágyi-halastó, balmazújvárosi Nagy-szik) az ott már korábban is látott öreg borzas gödényt (*Pelecanus crispus*). Az első héten a Hortobágyi-halastavon egy öreg kacagócsért (*Gelochelidon nilotica*) is észleltek. Augusztus második hetében Szomor felett egy világos színváltozatú ékfarkú halfarkast (*Stercorarius parasiticus*), Balatonlellén egy fiatal ezüst-sirályt (*Larus argentatus*), Kardoskúton egy öreg világos színváltozatú törpesast (*Aquila pennata*), Szántódon és Biatorbágyon egy-egy kenti csért (*Sterna sandvicensis*), Fertőújlakon pedig egy nyári és házi lúd hibridet (*Anser anser* × *Anser domesticus*) láttak. A hónap közepén a fertőújlaki Nyéki-szálláson egy Baird-partfutót (*Calidris bairdii*) és egy öreg cankópartfutót (*Tryngites subruficollis*) figyeltek meg. A hónap harmadik hetében Kisújszállás közelében egy világos színváltozatú törpesast (*Aquila pennata*), a fertőújlaki Borsodi-dűlőben pedig egy nílusi ludat (*Alopochen aegyptiaca*) észleltek. Augusztus utolsó hetében a gátéri Fehér-tónál hét pásztorgém (*Bubulcus ibis*), a Balmazújváros melletti Nagy-sziken egy fiatal citrombillegetőt (*Motacilla citreola*), Bátorterenyé határában egy nílusi ludat (*Alopochen aegyptiaca*) láttak. A hónap utolsó napjaiban Halászteleknél egy öreg kenti csér (*Sterna sandvicensis*), a tótkomlói Kopáncsi-pusztán és Kondoros közelében egy-egy világos színváltozatú törpesast (*Aquila pennata*) került szem elé.

SZEPTEMBER

A hónap első hetében egy rendkívül bizalmasan viselkedő fiatal nyíl-farkú halfarkast (*Stercorarius longicaudus*) láttak a váci Égető-szigeten, a gátéri Fehér-tónál pedig két pásztorgém (*Bubulcus ibis*) tűnt fel. Szeptember második hetében a balmazújvárosi Nagy-sziken három öreg, a gátéri Fehér-tónál pedig hat pásztorgém (*Bubulcus ibis*) láttak. Ugyancsak a második héten a szegedi Fehér-tavon egy fiatal vándorpartfutót (*Calidris melanotos*) jelent meg, és majdnem két hétig tartózkodott a területen (közben sikerült megfogni és meggyűrűzni), ugyanezekben a napokban Tatabánya határában egy immatur fekete sast (*Aquila clanga*), a fertőújlaki Borsodi-dűlőben egy téli tollazatú laposcsőrű víztaposót (*Phalaropus ful-*

carius), Dunakeszin egy – nyilván fogságból szökött – tojó mandarinnécét (*Aix galericulata*) láttak, az izsáki Kolon-tónál pedig egy – szokatlanul korai – vándorfűzikét (*Phylloscopus inornatus*) fogtak és gyűrűztek. A hónap közepén egy öreg hegyesfarkú partfutó (*Calidris acuminata*) került szem elé a Hortobágyi-halastavon (ennek a kelet-szibériai fajnak – az adat hitelesítése esetén – ez a második előfordulása Magyarországon), és ismét többször észleltek a Hortobágyon (Hortobágyi-halastó, balmazújvárosi Nagy-szik) az ott már korábban is látott borzas gödényt (*Pelecanus crispus*). Szeptember utolsó harmadában a Hortobágyi-halastavon egy fiatal vándorpartfutót (*Calidris melanotos*), a debreceni szeméttelen két különböző világoshátú heringsirályt (*Larus fuscus graellsii/intermedius*), a pusztaszeri Vesszős-széken pedig egy feketeszárnyú székicsért (*Glareola nordmanni*) figyeltek meg. A hónap utolsó hetében a Sumonyi-halastónál egy berki poszátát (*Cettia cetti*), Piliscsában – egy madáretetőnél – pedig egy fiatal vörhenyes sármányt (*Emberiza rutila*) fogtak és gyűrűztek (a vörhenyes sármány kelet-szibériai madárfaj, az Európában rendkívül ritkán felbukkanó példányait többnyire fogságból szökött madaraknak tartják, viszont egy őszi időszakban megjelenő, ép tollazatú, fiatal madár akár vad eredetű is lehet, az adat elfogadása esetén mindenesetre a faj első előfordulása lenne Magyarországon). Szintén a hónap utolsó hetében a tiszacsegei Róka-szigeten és a balmazújvárosi Virágoskúti-halastavon is láttak egy-egy fiatal vándorpartfutót (*Calidris melanotos*), de a Virágoskúti-halastavon egy öreg ékfarkú halfarkast (*Stercorarius parasiticus*), Kunszentmiklóson egy világoshátú heringsirályt (*Larus fuscus graellsii/intermedius*), a debreceni szeméttelen egy öreg ezüst-sirályt (*Larus argentatus*) és egy öreg világoshátú heringsirályt (*Larus fuscus graellsii/intermedius*), Szentimrefalvánál egy vándorfűzikét (*Phylloscopus inornatus*), Pálmonostora határában egy pásztorgém (*Bubulcus ibis*), Gemencen (Pörbölly közelében) pedig egy fakó keselyű (*Gyps fulvus*) is szem elé került.

OKTÓBER

A hónap legelején a tömörkényi Csaj-tavon egy öreg hím halcsontfarkú récét (*Oxyura jamaicensis*) láttak, Fenékpusztán pedig egy fiatal törpesármány (*Emberiza pusilla*) került a gyűrűzők hálójába. A hó első felében többször szem elé került egy immatur

fekete sas (*Aquila clanga*) Tiszaalpar közelében. Október első hetében a debreceni szeméttelen két öreg ezüst-sirályt (*Larus argentatus*), Pálmonostora határában egy pásztorgém (*Bubulcus ibis*), a nagyhegyesi Elepi-halastavon egy öreg téli tollazatú halászsirályt (*Larus ichthyaetus*) észleltek. A hónap második hetében a Biharugrai-halastavon egy pásztorgém (*Bubulcus ibis*), a Kis-Balaton II. ütemén egy immatur, a bősárkányi Nyirkai-Hanyban egy öreg fekete sast (*Aquila clanga*), Mezőkövesd határában (Hór-völgyi-víztároló) pedig egy immatur szélesfarkú halfarkast (*Stercorarius pomarinus*) figyeltek meg. Október közepén Balatonlellén és Balatonfenyvesen egy-egy öreg, a debreceni szeméttelen pedig két ezüst-sirályt (*Larus argentatus*) láttak. A hónap harmadik hetében a nagyhegyesi Elepi-halastónál egy fiatal, Sármellék közelében pedig egy öreg fekete sas (*Aquila clanga*) került szem elé. Október negyedik hetvégén egy fiatal berki poszátát (*Cettia cetti*) fogtak és gyűrűztek Fenékpusztán. A hónap utolsó hetében Baján és a fertőújlaki Borsodi-dűlőben egy-egy – nyilván szökött – hím mandarinnécét (*Aix galericulata*), Balatonfenyvesen előbb egy fiatal, később egy öreg és egy fiatal ezüst-sirályt (*Larus argentatus*), a fertőújlaki Borsodi-dűlőben egy öreg téli tollazatú laposcsőrű víztaposót (*Phalaropus fulicarius*), Balmazújváros mellett egy öreg, a fertőújlaki Borsodi-dűlőben egy immatur szélesfarkú halfarkast (*Stercorarius pomarinus*), a nagyhegyesi Elepi-halastónál és a Bodrogzugban (Olaszliszka) egy-egy öreg fekete sast (*Aquila clanga*), a debreceni szeméttelen és Pátka közelében egy-egy öreg világoshátú heringsirályt (*Larus fuscus graellsii/intermedius*), a Zámolyi-víztárolón pedig egy öreg indiai ludat (*Anser indicus*) figyeltek meg. Ugyancsak a hónap utolsó hetében egy-egy berki poszátát (*Cettia cetti*) fogtak és gyűrűztek a Sumonyi-halastónál és az izsáki Kolon-tónál.

Köszönet illeti a madarak – név szerint ugyan nem említett – megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérem, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Simay Gábor, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlétevé www.birding.hu internet oldalról származnak.

Összeállította: Hadarics Tibor

A PILLANAT KEDVEZŐ AZ ÖN EGYÉNI TÁVCSŐCSOMAGJA

A természet nem vár. Állítsa össze egyéni teleszkópcsomagját és élje át az egyedülálló pillanatokat a SWAROVSKI OPTIK által kínált rendkívüli pontosságú eszközökkel, melyek az adott kategória legjobbjai. Válasszon az ATM/STM 65/80 és ATM/STM 65/80 HD típusú, magnéziumból készült, könnyű, robusztus távcsövek, valamint a 20–60x W, a 25–50x W és a 30x W lencsék közül.

KOMBINÁLJON
ELŐNYÖSEN!
AKÁR
320 €
IS MEGTAKARÍTHAT!
KIZÁROLAG 2011.01.18-TÓL 06.30-IG

PONTOS ÉS KIVÁLÓ

ROBUSZTUS ÉS KÖNNYŰ

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI OPTIK KG
Daniel-Swarovski-Strasse 70, 6067 Absam, Austria
Tel. +43/5223/511-0, Fax +43/5223/41 860
info@swarovskioptik.at

OPTIKAI TÖKÉLETESSÉG KOMPROMISSZUMOK NÉLKÜL

**SWAROVSKI
OPTIK**

Mivel helyettesíthetjük az etetőn a cinkegolyót?

Angliában az 1920-as években figyelték meg először, hogy a tejesember által a bejárati ajtó mellé tett tejesüvegek alumíniumfóliából készült zárókupakját kék cinegék megbontották a tej felszínén felgyűlő tejszínért. A cinegék egymást figyelve eltanulták a viselkedés, ami így 1960-ra széles körben elterjedt vált először a cinegeállományban, majd tőlük eltanulták a vörösbegyek is. Napjainkra a jelenség a vásárlási szokások megváltozása, a házhozszállítás helyett a supermarketekben történő beszerzés előtérbe kerülése miatt egyre ritkábbá vált.

A bevezetésben leírt viselkedés is igazolja, hogy a magas olajtartalmú magvak és gyümölcsök mellett az állati zsiradék is fontos részét képezheti a téli madár-eleséseknek, különösen az olyan kisebb testű, gyengébb csőrű, a magokat megtörni nem tudó rovarevő fajok számára, mint az áttelelő ökörszem, vörösbegy, erdei szürkebecs, házi rozsdafarkú, barátposzáta, csilpcsalpfüzike. Napjainkban a faggyú és mag keverékéből álló cinkegolyó egyre több üzletben kapható, de jó tudni, hogy mivel helyettesíthetjük, ha éppen nem áll rendelkezésre.

A MEGSZOKOTT HELYETTESÍTŐK: KACSA- ÉS LIBAHÁJ, FAGGYÚ, SZALONNA

A bőrös kacs- és libaháj, a faggyú, a főzéssel sóltanított szalonna, esetleg a tepertő olcsó alternatív megoldás, amelyből egy ökölnyi csomó néhány száz forintot árán akár egész télen kiszolgálja a madarak igényét. Ha a hájat és a faggyút néhány órán keresztül szobahőmérsékleten tartjuk vagy meleg vízbe mártjuk, kellően képlékennyé válik ahhoz, hogy némi napraforgóba és aprómagkeverékbe forgatva még vonzóbbá tegyük a madarak számára. A gyurmaszerűen alakítható eleséget ezután műanyag terményhálóban vagy valamilyen egyéb rácsos megoldással érdemes kihelyezni.

EGY VAJ- VAGY LÁGYSAJT-TÉGLA EGÉSZ TÉLEN ELÉG LEHET

A könnyen beszerezhető vaj, margarin és lágy sajt is alkalmas a nem mindenhol hozzáférhető cinkegolyó pótlására, vagy azzal együtt használható kiegészítő tápláléknak. A kis „téglává” formázott zsiradékot az etető vagy odú tetejére, ablakpárkányra, erkélykorlátra szegre szúrva rögzíthetjük. A vaj és a margarin esetében az is járható út, ha a gyertyával vagy öngyújtóval megolvastott alját

néhány másodpercig erősen a felülethez nyomjuk. A „kötés” akkor lesz igazán erős, ha a műveletet fagyos hidegben végezzük.

SEGÍTSÜNK A MADARAKNAK FELISMERNI AZ ÚJFAJTA TÁPLÁLÉKOT!

Ezek a jobbára fehér cinkegolyó-pótlók alig ütnek el a hótól, ezért előfordulhat, hogy a madarak eleinte nem ismerik fel bennük a táplálékot. Ezen könnyen segíthetünk, ha a tetejükre napraforgómagot szórunk. Ez mindenképpen odacsalogatja az éhes madarakat, amelyek kíváncsiságukban előbb-utóbb belecsípnek a fehér téglácskába, és gyorsan rájönnek, hogy az is ehető.

TAVASSZAL AZ ETETŐKKEL EGYÜTT SZEDJÜK BE!

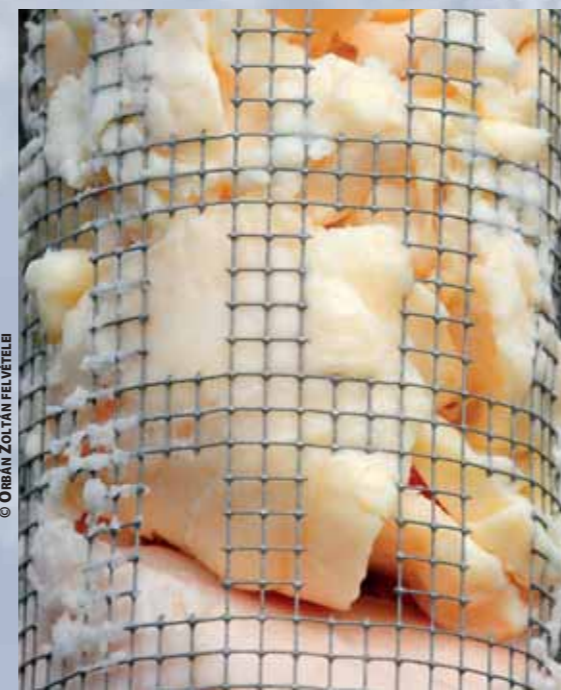
A tartós téli fagyok megszűntével – legkésőbb március végére – véget ér az etetési időszak. Ilyenkor ki kell takarítani, majd a hosszabb élettartam érdekében lehetőleg be is kell szedni az etetőket. A meleg beköszöntével a romlandó eleségek (cinkegolyót, faggyút, hájat, szalonnát, vajat, lágy sajtot, margarint) se hagyjuk kint. Olcsóságuk és könnyű pótolhatóságuk miatt nem érdemes ezeket a következő etetési időszakra eltenni (csak mindig útna lenni a hűtőben), a nejlonzacskóban avasodásnak induló cinkegolyó pedig mágnesként vonzza a molyokat. Ha hirtelen sok molylepke jelenik meg a garázsban, szobában, kamrában és nem tudjuk az okát, nézzünk utána, hogy nincs-e fel nem használt cinkegolyó valahol elraktározva...

NÉZZE MEG KAPCSOLÓDÓ ANYAGAINKAT IS!

A vajas és cinkegolyós etetőkről számos videót nézhet meg az Interneten, az MME YouTube csatornáján, amit legegyszerűbben az egyesült honlapjáról (www.mme.hu) érhet el, ha a megjelenő oldal jobb felső harmadában rákattint a **YOUTUBE | MME** gombra. Ha csak ezeknek az etetőknak a felvételeire kíváncsi, írja be a megnyíló oldal kereső mezőjébe a *cinkegolyó* vagy a *vaj* kulcsszót, és a rendszer kiválogatja Önnek a megfelelő filmeket.

Orbán Zoltán

A Madártávlat 2011/3. számának 34. oldalán publikált fotót Cseplák György készítette.

Legyen Ön is madarász!

Gyorstalpaló 10 lépésben

A madarász sokak szemében a társadalom egyik csodabogara, amely hétvégéken gumicsizmát vagy túrabakancsot húz, magára akasztja a háromlábú állványból, távcsőből, fényképezőgépből, madárhatározóból álló nehéz felszerelést, és elindul a természetbe a madarak után. Mivel eközben eső, hó, kánikula, szél, szünyogok és más kellemetlenségek is érik, a madarászt sokszor ugyanaz a meg nem értés kíséri, mint a téma után porban, sárban, harmatban kúszó természetfotóst, az erdei ösvényeken bolyongó tájfutót, a lavinaveszélyt boldogan vállaló hegymászót vagy a térkép fehér foltját megismerni kívánó felfedezőt. Holott ezek az emberek a természetben, olykor szenvedések közepette találják meg az örömet, a kielégülést, a katarzist.

A madármegfigyelés egyike a legszebb időtöltéseknek. A madarak Földünk csodaszámba menő élőlényei, tollazatuk szépségében, mozdulataik kecsességében vagy éppen esetlen bájában, repülésükben, úszásukban, táplálkozásukban vagy énekükben óráig lehet gyönyörködni. A madarászat egészséges életmódot, jó megfigyelő képességet kíván, a hobbi gyakorlása egyúttal folyamatos önképzés, tanulás, tapasztalatszerzés. Nem kell tudományos végzettség ahhoz, hogy a madármegfigyelés során valaki felfedezéseket tegyen, szakmai érdekességekre bukkanjon. Aki komolyan veszi ezt a tevékenységet, előbb-utóbb az átlagosnál jóval átfogóbb biológiai és ökológiai ismeretanyagra tehet szert. A madarászat kortalan, 3 és 103 év között bárki elkezdheti. Ha megfogadja a következő néhány tanácsot, biztosan sok szép élményben lesz része.

1. A legszükségesebb hozzávalók.

- Ha valakinek **távcső** lóg a nyakában, attól még nem biztos hogy madarász. De ha a természetben járó ember nyakában nem lóg távcső, akkor biztosan nem madarász. A hétésseres, nyolcszoros vagy tízszeres nagyítású kézitávcső a madarász első számú felszerelési tárgya. Gondosan tisztogassa a lencsét optikai kendővel vagy szarvasbőrrel, használaton kívül tegye tokba, vigyázzon rá.
- A hazai könyvesboltok polcain sok **madárhatározó** között válogathat, ne sajnálja a pénzt a legjobbra! Ennek kiválasztásában madarász ismerősök vagy internetes fórumok segítenek. Tapasztalataim szerint nem árt, ha két könyvünk van. Az egyik állandó útitársam, ennek következtében néhányszor elejtettem, véletlenül meggyűrtem, és persze elázott egy felhőszakadás során. A másik példány viszont

a polcon megkímélt állapotban van, így az otthoni szakirodalmi áttekintés során öröm kézbe venni.

- Az ember feje nem káptalan, nem csoda ha otthon már a természetben látottak felére sem emlékszünk. Egy **notesz** és egy **ceruza** mindent megold! Jegyezze fel a madárcsapatok létszámát, a furcsa madarak külső jegyeit, csőrük, lábuk színét, hosszát, feltűnő mintáit, készítsen vázlatrajzokat. Otthon minden kirándulás után írja le élményeit egy külön füzetbe, mely később kincset érő adattárrá válik.
 - A madarászat nem divatbemutató! Az időjárás viszonyai ellen bátran védekezzen vastag sapkával, kesztyűvel, esőkabáttal, anorákkal, gumicsizmával. A furcsa ruházatnál jóval kínosabb az, ha a fogvacogás miatt a madarak körvonala elmosódik, az elfagyott ujjakkal pedig nem tudunk élesíteni.
- 2. Haladjon lépésről lépésre.** Ha a fecskén és a gólyán kívül nem ismer mást, ne vesse bele magát rögtön egy lecsapolt halastó vagy elöntött rét nyüzsgő madárvilágába! A sok egyformának látszó madár látványa könnyen kedvét szegi a kezdőnek. Az első néhány hónapban a legalkalmasabb célpontok a parkok, csónakázó- és horgásztavak, városokat átszelő folyók, a kertben kihelyezett madáretetők. Itt a távcső és a határozókönyv segítségével csakhamar megismeri majd a leggyakoribb madarakat. Minden városnak van egy-két nyugodt, barátságos része, ahol akár más madarászokkal is összefuthat. Ha valamelyik madárral kapcsolatban bizonytalan, az internetes madarászfórumokon is bátran kérdezhet, mindenki örömmel segít majd. Keresse fel azokat a szervezett madarász eseményeket, ahol szakemberek segítségével fejleszheti ismereteit, olvasson szakkönyveket, böngésszen a világhálón.
- 3. Ügyeljen a részletekre!** Talán ez a legfontosabb szabály a megfigyelések során. Bármilyen jellegzetesnek tűnő részletet lát, jegyezze meg, írja fel. Összpontosítson a lábra, a csőrre, a testméretre, de a határozásban még olyan jelentéktelennek tűnő tulajdonságok is fontosak lehetnek, mint a gyorsabb mozgás, idegesebb vagy éppenséggel nyugodtabb viselkedés. Minden csíknak, foltnak, színnek szerepe lehet, semmi ne kerülje el a figyelmét. Az is segíthet, ha a jellegzetes tulajdonsága alapján becenevet ad egy-egy fajnak („köpcös”, „gombóc”, „nyakigláb”). A részletek gondos és tudatos megfigyelése

később az élet egyéb területein is jól jön. Szinte biztos, hogy egy madarász jó személyleírást tud adni.

- 4. A hangok szerepe.** Angliában, a hobbimadarászat egyik őshazájában még látássérült madarászklubok is vannak! A klubtagok kizárólag a madarak hangja és éneke alapján madarásznak, a távcsövet és fényképezőgépet náluk hangfelvétel helyettesíti, terepi mozgásukat látó kísérők segítik. Ha komolyan gondolja a madarászatot, mindenképpen fejlessze hangismeretét! A madárhangfelvételek követik a technikai fejlődést, a madarak legjellegzetesebb hangjai a bakelitlemezek, kazetták és CD-k után manapság mp3 formátumban is elérhetők vagy internetről letölthetők.
- 5. Mindenütt vannak madarak.** A táskámban éveken át lapult egy összecukható zsebtávcső, amely kis helyet foglal, könnyű, de jó szolgálatot tesz, ha a városi utcán hirtelen valami különös madár bukkan fel. Ha már „kinötte” a tanulóidőszak területét, tegyen kirándulásokat máshova. Magyarországon igazi madárparadicsomokkal büszkélkedik, nem véletlenül érkeznek hozzánk külföldről madarászcsoporthoz. A kijelölt turistaútvonalakon, erdei ösvényeken, arborétumokban, természetvédelem alatt nem álló vizes élőhelyek partján (Dunakanyar, Balaton, Velencei-tó, Tisza-tó) már „élesben” madarászhat. A következő lépést a nemzeti parkjaink tanösvényei, bemutatóhelyei jelenthetik, itt elengedhetetlen az előzetes tájékozódás (belépőkártya, szervezett programok, stb.). Meglepő, de még szennyvízszikkasztókra és szeméttelpekre is járnak madarászok, utóbbi helyek például a sirálybarátok körében népszerűek.
- 6. Utazások.** Aki munkájából adódóan sokat utazik az országban, szánjon olykor fél órát egy-egy rövid madarásztúra. Minden madarakkal eltöltött perc hasznos. A külföldi utazásra akkor is vigyük a madarász felszerelést, ha a program csakis önfelédet tengeti lubickolás vagy síelés. Egy idegen országban a madarászt hihetetlen meglepetések érhetik. Első olaszországi utam nyolc napja alatt öt olyan csodálatos madárral futottam össze, amelyeket itthon még nem figyeltem meg, és amelyekre egyáltalán nem számítottam.
- 7. Az eszköztár fejlesztése.** Eljőhet az a pillanat, amikor az első távcső, amely annyi szép és felejthetetlen percet szerzett, már nem megfelelő. A madarász felszerelések gyártására egész iparág szakosodott, a kézitávcsövek, teleszkópok, állványok ott sorakoznak a szaküzletekben, az arsenál bővítésének csak a pénztárca szab határt. Ha teleszkópot (nagy nagyítású egycsőű távcső) vásárol, gondosan válasszon ki hozzá erős, stabil állványt. A vízpartokon gyakori a szél, amely a gyenge állványt akár fel is boríthatja.
- 8. Fényképezés és madarászat.** Nagyszerűen kiegészíthetik egymást, de olykor a két tevékenység nem egyeztethető össze. A digitális fényképezőgépekkel kiváló bizonyító fotók készülhetnek, a kinagyított felvételeken utólag megkereshető a fajra jellemző bélyegeket. Ha azonban egy madár hirtelen átrepül, és a madarász nem tudja, hogy a távcsőhöz vagy a fényképezőgéphez kapjon, az nagyon kellemetlen, hiszen

sem a megfigyelés, sem a fotó nem sikerül. Szép madárfotók készítésére igen alkalmasak a parkok, vízparti sétányok, arborétumok. Az igazi madárparadicsomokban ugyanakkor a madarak általában viszonylag messze vannak, és legfeljebb röpkeképek készítésére van lehetőség.

- 9. Merjen szakosodni!** Ha valami miatt jobban érdeklí a madárcsoport, nyugodtan „hanyagolja el” a kedvükért a kevésbé izgalmas fajokat. Vannak, akiknek a látványos vízimadarak sokkal több örömet nyújtanak, mint a bokrosokban rejtőző énekesek. Mások ezzel szemben a madarászat magasiskoláját, igazi kihívást találnak az apró, egyszínű, ügyesen bujkáló poszták, fűzikék határozásában. Az sem baj, ha mindig ugyanoda jár madarászni. Előbb-utóbb a terület szakértőjévé válik, megfigyeléseit, tapasztalatait pedig szakcikkben vagy internetes naplóban másokkal is megoszthatja.

10. A madarász kötelességei.

- A madarász olyan természetvédő, akit érdekelnek a madarak, de sosem engedi, hogy ez az érdeklődés káros legyen. Ne menjen be engedély nélkül védett területre, nem térjen le a kijelölt ösvényről, még véletlenül se taposson le virágokat.
- Minden madarász utazó nagykövet. Tartsa tiszteltben a magánterületeket, kerítéseket. Tulajdonosokkal, örökkel szemben mindig viselkedjen udvariasan, senkiben ne alakuljon ki az a nézet, hogy a madarászok gorombák, beképzelték és nem olvassák el a tiltó táblákat. Amikor a lezárt vagy őrzött terület (halastó, horgásztó) őrtől udvariasan engedélyt kértem, szinte mindig engedékenyek voltak.
- Igen valószínű, hogy a távcső vagy teleszkóp láttán laikusok, például horgászok, kirándulók, gyerekes családok szólítják majd meg, és érdeklődnek a látóvalók iránt. Szerezzen örömet nekik, mutasson meg egy-két közeli madarat. Ha kezdő madarászok kérnek segítséget, mindig legyen türelmes és segítőkész.
- Van aki csapatban madarászik, mások igazi magányos farkasként kerülnek a tömegbe. Ha azonban valaki ritka madarat talál, az íratlan szabályok szerint figyelmezteti rá a többieket. Hazánkban is működik SMS-forródrót, így a különlegesekben mások is gyönyörködhetnek, illetve hamar kiderül az esetleges tévedés is. A hazánkban ritka madárfajról a megtalálónak leírást kell készítenie, melyet szakemberekből álló csoport bírál el.

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (www.mme.hu) örömmel várja a madarak iránt érdeklődőket. Az egyesület olyan eseményeket szervez, ahol a kezdők nagyon sokat tanulhatnak (bemutatók, csoportos madarászatok, „Fülemülék éjszakája”, „Tatai Vadlúdsokadalom” stb.). A hazai madarászok internetes találkozóhelye a www.birding.hu weboldal, ahol a madarásztársak még a legegyszerűbb kérdésekben is gyors, szakszerű segítséget nyújtanak. A legfontosabb azonban az, hogy minél több időt töltsön a természetben a madarak társaságában.

Kovács Gergely Károly

MADÁR TARLAT

Csonka Péter tagtársunk tősgyökeres Komárom-Esztergom megyei lokálpatrióta, így fényképei nagy része az Által-ér völgyében és a Gerecse-hegységben születik. Közel 23 éve, szinte minden szabadidejében kiemelten a ragadozó madarak, ludak és harkályok felmérésével, monitorozásával és aktív védelmével foglalkozik. Gyerekkora óta átjárja a természet szeretete és szinte semmi más nem érdekli, csak annak alaposabb megismerése és megőrzése. A fotózás számára eszköz a természeti értékek védelme érdekében. Barátai segítségével, az állami és a civil természetvédelem összefogásával természetvédelmi nyílt napokat, Vadlúd Sokadalmat, táborokat szervez, továbbá előadásokon, foglalkozásokon keresztül hozza közel az apró „hétköznapi” csodákat az érdeklődőkhöz, a számtalan monitoring és védelmi munka mellett. A világhálón megtekinthető további fényképeit is jó szívvel ajánljuk olvasóink figyelmébe: www.csonkapeter.hu

Halászsas

Darázsölyv

Vörösnyakú vöcsök

Vadlibák a tatai Öreg-tónál

Kis lilik

Kerecsensólyom

Parlagi sas

Fekete gólyák

Nutria

Vadmacska

Megjelent!

NEHÉZY LÁSZLÓ GYÖNYÖRŰ MADÁRFOTÓIVAL MEGJELENT A 2012-ES ASZTALI NAPTÁR!

Kapható az MME Természetbarátok Boltjában (1121 Budapest, Költő utca 21.). **December 23-ig boltunk hétfőtől péntekig minden nap nyitva 10–16 óra között**, így személyes ajándékvásárlásra is van mód. További információ a világhálón: bolt.mme.hu

Minden madárbarát olvasónknak kellemes karácsonyi ünnepeket és boldog új esztendőt kívánunk!